

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: N4106 Zemědělská specializace
Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí
Zadávací katedra: Katedra krajinného managementu
Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mapování prvků drobné lidové architektury v mikroregionu
Stražiště

Vedoucí diplomové práce:
Ing. Jana Moravcová, Ph.D.

Autor:
Bc. Marek Novotný

České Budějovice, 2017

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marek NOVOTNÝ**
Osobní číslo: **Z15337**
Studijní program: **N4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Pozemkové úpravy a převody nemovitostí**
Název tématu: **Mapování prvků drobné lidové architektury v mikroregionu
Stražiště**
Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část.
Rozdělení jednotlivých typů staveb v lidové architektuře.
Přehled historického vývoje jednotlivých prvků lidové architektury.
Vývoj typických konstrukcí a zvláštních prvků lidových staveb.
Popis faktorů, které ovlivnily vývoj staveb lidové architektury.
Rozdělení typů venkovských staveb podle regionů v České republice.
Praktická část.
Popis vybraného mikroregionu.
Zhodnocení historického vývoje osídlení zvoleného mikroregionu.
Vývoj demografických a socioekonomických podmínek ve zvoleném mikroregionu.
Zmapování prvků drobné lidové architektury ve zvolené lokalitě.
Kategorizace identifikovaných prvků lidové architektury.
Popis a zdokumentování jednotlivých prvků drobné lidové architektury.
Zhodnocení výsledovaných závislostí mezi typy a rozmístěním prvků lidové architektury a vývojem zvoleného mikroregionu.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 50 stran textu
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

CÍLEK, V., DRESLEROVÁ, D., HÁJEK, P., POKORNÝ, P., SÁDLO, J. 2005. Krajina a revoluce: Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Malá Skála. 256 s. .
LAMBIN, E. F., GEIST, H. J. 2006. Land-Use and Land-Cover Change. Berlin: Springer. 176 s. ISBN 978-3-540-32201-6. .
LÖW, J., MÍCHAL, I. 2003. Krajinový ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. 551 s. ISBN 80-86386-27-9. .
SKLENIČKA, P. 2003. Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková. 321 s. ISBN 80-903206-1-9. .
SÝKORA, J. 2002. Územní plánování vesnic a krajiny. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Vydavatelství ČVUT. 226 s. ISBN 80-01-02641-8. .
Časopisy Landscape and Urban Planning, Land Use Policy, Landcape Ecology, Urbanismus, Pozemkové úpravy .

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana MORAVCOVÁ, Ph.D.
Katedra krajinného managementu

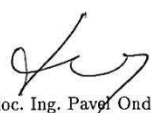
Datum zadání diplomové práce: 14. března 2016

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2017

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 1699, 379 09 České Budějovice

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

L.S.

doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 14. března 2016

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá mapováním drobné lidové architektury, jako jsou kříže, kapličky a boží muka, na území mikroregionu Stražiště. Úvodní část práce obsahuje teoretický úvod do lidové architektury. Další část se zabývá typologizací drobné lidové architektury, jejím původem, funkcemi a důvody zániku. Třetí část práce se věnuje terénnímu výzkumu, během kterého došlo k fotodokumentaci jednotlivých objektů a zapsání potřebných atributů. Na základě získaných informací byl vytvořen katalog, který najdeme na přiloženém CD. Poslední část práce se zabývá vybranými objekty v jednotlivých katastrálních územích a s nimi spojenými statistikami.

Klíčová slova

drobná architektura, mapování, lidová architektura, kříž, kaplička, boží muka, mikroregion Stražiště.

Abstract

This thesis deals with mapping of the small folk architecture, such as crosses, small chapels and devotional pillars, in area of microregion of Stražiště. The introductory part of this work contains theoretical introduction to folk architecture. Next part deals with typology of the small folk architecture, its origins, functions and reasons for destruction. Third part of this work deals with field research, during that were taken photographs of each object and written necessary attributes. Based on this information was created the catalog, which can be found in enclosed CD. Last part of this work deals with selected objects in each cadastral area and statistics connected with them.

Keywords

small architecture, mapping, folk architecture, cross, small chapel, devotional pillar, microregion of Stražiště.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. dubna 2017

.....

Bc. Marek Novotný

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucí diplomové práce paní Ing. Janě Moravcové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při tvorbě této práce.

Obsah

ÚVOD.....	11
1. LITERÁRNÍ REŠERŠE	12
1.1 Pojem lidová architektura.....	12
1.2 Vývoj lidové architektury.....	12
1.2.1 Pravěk a starověk.....	12
1.2.2 Středověk.....	13
1.2.3 Novověk a následný vývoj	13
1.3 Typy staveb lidové architektury	14
1.3.1 Obytné stavby.....	14
1.3.2 Hospodářské stavby.....	15
1.3.3 Technické stavby	16
1.4 Vývoj typických konstrukcí lidových staveb	17
1.4.1 Dřevěné konstrukce	17
1.4.2 Hliněné konstrukce.....	18
1.4.3 Kamenné konstrukce	18
1.4.4 Stavby z pálených cihel.....	19
1.5 Vývoj jednotlivých prvků lidové architektury.....	19
1.5.1 Stropy	19
1.5.2 Klenby	20
1.5.3 Krovy.....	20
1.5.4 Krytiny.....	21
1.5.5 Podlahy.....	21
1.5.6 Schody	21
1.5.7 Okna	22
1.5.8 Dveře	22
1.6 Typy venkovských staveb podle regionů ČR.....	22
1.6.1 Střední Čechy	22
1.6.2 Jižní Čechy	23
1.6.3 Západní Čechy.....	23
1.6.4 Severozápadní Čechy	24
1.6.5 Severní Čechy.....	24
1.6.6 Východní Čechy	24
1.6.7 Jižní Morava	25
1.6.8 Střední Morava	25

1.6.9	Severní Morava a Slezsko	25
1.7	Drobná lidová architektura	26
1.7.1	Typologie drobných lidových staveb	26
	Kříže	26
	Kaple, kapličky	27
	Zvoničky	27
	Boží muka	28
	Smírčí kříže	31
	Křížové cesty	31
1.7.2	Původ a funkce drobných sakrálních staveb.....	32
1.7.3	Důvody zániku drobných sakrálních staveb	34
2.	CÍLE PRÁCE.....	35
3.	MATERIÁL	36
3.1	Obecná charakteristika mikroregionu.....	36
3.2	Historie mikroregionu	37
3.3	Historický vývoj osídlení mikroregionu.....	38
3.4	Vývoj počtu nábožensky věřících obyvatel v mikroregionu	39
3.5	Duchovní správa mikroregionu	40
4.	METODIKA.....	41
4.1	Sběr a soupis dat.....	41
4.2	Terénní průzkum	42
4.3	Tvorba katalogu.....	43
4.4	Tvorba mapy.....	46
5.	VÝSLEDKY A DISKUZE	48
5.1	Obec Bratřice.....	48
5.1.1	Katastrální území Bratřice	48
5.2	Obec Cetoraz	48
5.2.1	Katastrální území Cetoraz	49
5.3	Obec Čáslavsko	49
5.3.1	Katastrální území Čáslavsko	49
5.3.2	Katastrální území Štědrovice.....	50
5.4	Obec Dobrá Voda u Pacova	50
5.4.1	Katastrální území Dobrá Voda u Pacova.....	50
5.5	Obec Důl.....	51
5.5.1	Katastrální území Důl.....	51
5.6	Obec Eš.....	51

5.6.1	Katastrální území Eš.....	52
5.7	Obec Kámen.....	52
5.7.1	Katastrální území Kámen u Pacova.....	52
5.7.2	Katastrální území Nížká Lhota.....	53
5.8	Obec Lesná.....	53
5.8.1	Katastrální území Lesná u Velké Chyšky.....	53
5.9	Obec Lukavec.....	54
5.9.1	Katastrální území Lukavec u Pacova.....	54
5.9.2	Katastrální území Týmova Ves.....	55
5.9.3	Katastrální území Velká Ves.....	55
5.10	Obec Mezilesí.....	55
5.10.1	Katastrální území Mezilesí.....	55
5.11	Obec Pacov.....	56
5.11.1	Katastrální území Bedřichov u Zhořce.....	57
5.11.2	Katastrální území Jetřichovec.....	57
5.11.3	Katastrální území Pacov.....	57
5.11.4	Katastrální území Roučkovice.....	58
5.11.5	Katastrální území Velká Rovná.....	58
5.11.6	Katastrální území Zhoř u Pacova.....	59
5.12	Obec Pošná.....	59
5.12.1	Katastrální území Pošná.....	59
5.12.2	Katastrální území Proseč u Pošné.....	60
5.12.3	Katastrální území Zahrádka u Pošné.....	60
5.13	Obec Salačova Lhota.....	61
5.13.1	Katastrální území Salačova Lhota.....	61
5.14	Obec Samšín.....	62
5.14.1	Katastrální území Samšín.....	62
5.14.2	Katastrální území Přáslavice.....	62
5.15	Obec Těchobuz.....	62
5.15.1	Katastrální území Těchobuz.....	63
5.16	Obec Útěchovice pod Stražištěm.....	63
5.16.1	Katastrální území Útěchovice pod Stražištěm.....	63
5.17	Obec Velká Chyška.....	64
5.17.1	Katastrální území Velká Chyška.....	64
5.18	Obec Věžná.....	65
5.18.1	Katastrální území Brná.....	65

5.18.2	Katastrální území Věžná.....	65
5.19	Obec Vyklantice	66
5.19.1	Katastrální území Vyklantice	66
5.20	Obec Vysoká Lhota	66
5.20.1	Katastrální území Vysoká Lhota	67
5.21	Obec Zhořec	67
5.21.1	Katastrální území Zhořec u Pacova	67
5.22	Obec Zlátenka.....	68
5.22.1	Katastrální území Zlátenka.....	68
5.23	Celkové výsledky	69
5.23.1	Rozdělení objektů podle druhu.....	69
5.23.2	Rozdělení objektů podle stavu.....	70
5.23.3	Stav objektů vzhledem k religiozitě obyvatel.....	71
5.23.4	Počet objektů na jednotku plochy.....	72
5.24	Současná péče o drobné objekty.....	73
	ZÁVĚR.....	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
	SEZNAM GRAFŮ.....	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	86
	SEZNAM TABULEK	86
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86
	PŘÍLOHY	87

Úvod

Drobná lidová architektura, tedy kříže, kaple, kapličky, boží muka a zvoničky, byla dříve součástí každodenního lidského života. Dnes většinou tyto drobné objekty nikdo nenavštěvuje, a jsou tak ponechány svému osudu. O jejich opravy a znovuzapojení do krajiny se snaží nejen několik dobrovolných spolků, ale také Ministerstvo kultury a Ministerstvo zemědělství, která v době psaní této práce řídí dotační program, podporující obnovu drobné lidové architektury.

Cílem diplomové práce je zmapovat objekty drobné lidové architektury na území mikroregionu Stražiště. Po prozkoumání dostupných map bude následovat terénní průzkum, během kterého bude každý nalezený objekt vyfotografován. Dále budou zapsány potřebné atributy, jako typ stavby, poloha, nápis a podobně. Ze získaných informací bude následně vytvořen přehledný katalog, který bude sloužit k evidenci drobné lidové architektury na řešeném území.

První část práce se věnuje teoretickému úvodu do lidové architektury. Po definici tohoto pojmu následuje stručný popis stavebního vývoje lidové architektury, rozdělený do kapitol podle základní periodizace dějin. Dále jsou zde definovány a popsány typy staveb lidové architektury, včetně typů jejich konstrukcí a jednotlivých skladebních částí. Na závěr jsou popsány regionální rozdíly mezi jednotlivými typickými stavbami.

Druhá část je již věnována drobné lidové architektuře. Nejprve jsou objekty typologicky rozděleny do jednotlivých skupin. V každé skupině jsou poté stručně popsány jednotlivé typy objektů, důvody vzniku a případně i jejich historický vývoj. Následně je zkoumán původ a vývoj drobné lidové architektury v krajině. Závěr této části se věnuje vybraným důvodům, kvůli kterým dochází k zániku těchto staveb.

V třetí části práce je popsáno řešené území. Vedle obecné charakteristiky a historie mikroregionu Stražiště je zde uveden také vývoj jeho osídlení a náboženské víry zdejších obyvatel. Dále v této části nalezneme metody a postupy, kterými byla tato práce tvořena.

Poslední část práce je věnována popisu výsledků terénního průzkumu a z něj vytvořených statistik.

1. Literární rešerše

1.1 Pojem lidová architektura

Zhruba v 18. století bylo poprvé použito sousloví primitivní architektura, které označovalo první vývojové stádium stavební architektury. Toto stádium v sobě obsahovalo především jednoduché konstrukční prvky a postupy, používané v lidovém stavitelství. Samotný pojem lidová architektura, který začal být poté používán, dle některých autorů postrádá významový smysl. Pojmem architektura se totiž rozumí monumentální stavby stavěné profesionálním architektem, který při lidovém stavitelství chyběl. Z tohoto důvodu se někteří autoři v druhé polovině 20. století začali snažit prosazovat nové pojmy jako například anonymní architektura, spontánní architektura nebo architektura bez architektů. Nové pojmy se však nezažily, a tak pojem lidová architektura používáme dodnes (Vařeka, 2004).

Samotný pojem lidová architektura je dnes chápán různě. Nejčastěji je používán pro vyjádření historického stavebního dědictví, které tvoří různé obytné či hospodářské stavby. Někdy je tento pojem použit v souvislosti s technickými stavbami, jako jsou kovárny, valchy nebo mlýny. Mnozí autoři do lidové architektury zařazují i drobné sakrální objekty, tedy kapličky, boží muka a další (Pešta, 2014).

1.2 Vývoj lidové architektury

1.2.1 Pravěk a starověk

Počátky stavební činnosti člověka nelze nijak přesně časově určit. Příčinou těchto činností bylo zajištění základní potřeby bezpečí a ochrany před nepříznivými přírodními vlivy. K tomu nejprve sloužily jednoduché zástěny a primitivní přístřešky. Tyto první stavby poté vystřídaly první chatrče, jejichž stěny uzavíraly vymezený prostor. Složitější stavby byly později tvořeny kamenným základem, hliněnými stěnami a dřevěnou střechou. Postupně se také začaly objevovat cihly, které byly sušeny na slunci (Syrový, 1974).

Díky cihlám se v období pravěku začaly objevovat první typy složitějších konstrukcí jako je zeď, pilíř, překlad nebo klenba. Na území Evropy se nejprve stavěly rozměrné, až 10 metrů dlouhé, domy. Ty byly tvořeny dřevěnými podpěrnými kůly,

mezi kterými bylo proplétáno proutí. Celou stavbu pak shora chránila jednoduchá sedlová střecha. Později přiléhal k pravoúhlému obytnému domu ústřední dvůr, kde trávil rodina nejvíce času. Tento prostor také sloužil k osvětlení a větrání místností (Staňková a kol., 2005).

1.2.2 Středověk

Nejvíce informací o vlastnostech původního středověkého vesnického domu poskytují archeologické výzkumy. Ty byly již od počátku zaměřeny na poznání středověké vesnice a její původního obydlí. Většinu nalezených objektů však tvořily zaniklé domy, které po sobě zanechaly pouze málo čitelné pozůstatky. Největší destrukci podlehl organický materiál, který byl rozložen mikroorganismy. Hlína, která tvořila spolu se dřevem nejběžnější stavební materiál, podléhala destrukci vlivem transformace (Vařeka, 2004).

Pokud pomineme některé pravěké a keltské archeologické nálezy, tak historie naší architektury začíná v 9. století. V této době se na našem území rozkládala Velkomoravská říše, ve které byla vybudována soustava hradišť. Archeologické objevy z této doby dokazují existenci kostelů a mnoha staveb s odlišným půdorysem. Mimo typický pravoúhlý jednolodní půdorys byl nalezen i půdorys křížový, nebo také typický půdorys bazilik a rotund. Stavby byly tvořeny lomovým kamenem spojeným maltou. Na omítkách uvnitř staveb byly často nalezeny barevné fresky. Ve století jedenáctém pak na venkově vznikalo velké množství malých kostelíků (Staňková a kol., 2005).

1.2.3 Novověk a následný vývoj

Od doby vrcholného středověku je vývoj lidové architektury kontinuální. Samotný novověký vývoj lidové architektury se od všeobecného stavebního vývoje velice liší. Stavební slohy jako renesance a baroko jsou často na jedné stavbě kombinovány, a proto její jednoznačné zařazení není možné. Tato skutečnost je dána především časovou prodlevou mezi daným slohem a jeho uplatněním na venkově (Pešta, 2014).

Počátkem renesance se tak lidová architektura stává odrazem všeobecného stavebního vývoje. Prvky slohové architektury se na vesnické stavby přenášely pomocí panských budov a hospodářských dvorů. Tyto stavby byly většinou první, které vliv

slohové architektury ovlivnil. Díky tomu sloužily jako inspirace pro úpravy venkovských domů. Renaissance však měla na uspořádání vesnického domu malý vliv. Výslednou podobu lidových staveb ovlivnila především pozdější barokní architektura (Škabrada, 2003).

Stavebnímu slohu lidové architektury, který byl ovlivněn stylem barokních staveb, se později začalo říkat selské baroko. Pro tento sloh jsou typické především dekorace štítů a bran vesnických staveb. Tyto dekorace byly vzhledem k původnímu baroknímu stylu tvořeny neobvyklou kombinací různých zdobných prvků (Dudák a kol., 2000). Zaoblené siluety štítů mnohdy připomínají tvary krajiny. Některé štíty dokonce obsahují prvky s přírodními motivy. Díky bohatosti a rozmanitosti těchto staveb se selské baroko stalo architektonickým skvostem jižních Čech (Kolda, 1999).

1.3 Typy staveb lidové architektury

1.3.1 Obytné stavby

Vesnické obytné stavby odrážely již od pradávna sociální rozvrstvení a status obyvatel. Zatímco sedláci a podsedníci žili většinou ve velkých usedlostech, bezzemci a chalupníci disponovali menšími domy s jednodušším půdorysným členěním. Většina bezzemků a malých rolníků žila v domácích mezi grunty na návsi, nebo v narychlo postavených malých stavbách, které byly určeny pro dělníky zámožných sedláků. Nejchudší obyvatelé vesnic pak žili v zemnicích či v obecních pastouškách na okrajích vesnic (Frolec a Vařeka, 1983).

Základní místností obytné stavby byla jizba s topeništěm, které určovalo její tvar a způsob bydlení. Slované měli většinou ve svých obydlích místo pece pouze otevřené ohniště, ze kterého unikal dým do celé místnosti. Později byl dým z místnosti odváděn takzvaným dymníkem (Langer a Vařeka, 1983). Dymník je otvor nebo zařízení, zavěšené na stropním trámu, které slouží k odvádění kouře do prostoru krovu, odkud kouř dále postupuje střešními otvory ven. Místnost, která tímto zařízením disponovala, se nazývala dymná jizba (Pešta, 2003).

Dymné jizby v 16. století postupně vystřídaly takzvané jizby světlé, později nazývané světnice. Změna spočívala v otočení pece, jejíž ústí se z obytné místnosti

přesunulo do zadní části síně, odkud se pec obsluhovala. Dým, který z pece vycházel, tak v této části unikal do otevřeného komína. Celá zadní část síně poté sloužila jako kuchyně, která byla často nevětraná, a proto tak získala označení černá (Langer a Vařeka, 1983).

Ve vesnické kuchyni se zhruba v polovině 19. století začal objevovat sporák, který sloužil zároveň k vytápění, vaření i pečení. Sporáky stály v rohu místnosti, nebo vedle staré pece. Kromě litinové plotny byla součástí sporáku také vyvýšená část s troubou, která sloužila především k ohřívání. Velkou změnou byla také výměna dymníkového komína za nový, tahový komín. Tahový komín byl oproti dymníku značně užší, a také byl uzavřen a sveden až na zem (Škabrada, 2003).

1.3.2 Hospodářské stavby

Hospodářské stavby oproti stavbám obytným již nedisponují zvláštními a zdobnými prvky, které určovaly postavení majitele ve společnosti. Jedinou hospodářskou stavbou, která zdobnými prvky disponovala, byla sýpka, ve které se mimo obživy často uskladňovaly i ty nejcennější předměty (Langer a Vařeka, 1983). Sýpka, v Čechách také nazývaná jako špejchar či špýchar, se proto často zabezpečovala nejen proti požáru, ale i proti vloupání. Z tohoto důvodu byly sýpky nejčastěji situovány hned vedle vjezdu do usedlosti, nebo v jedné řadě s obytným domem. Oproti jednoduchému půdorysu sýpek je zajímavé jejich vertikální členění, které často dosahuje až několika pater. Sýpka tak měla většinou výrazný věžovitý charakter, který spolu s obdélníkovými průduchy, připomínajícími střílny, dovytvářel dojem důležitosti této stavby (Voděra a Škabrada, 1986).

Kvůli zvyšování objemu zemědělské produkce vznikala potřeba výstavby dalších skladovacích objektů. Největší část této produkce tvořilo obilí, které bylo potřeba skladovat a poté postupně zpracovávat. K tomuto účelu sloužila speciální budova – stodola (Voděra a Škabrada, 1986). Stodoly byly většinou tvořeny třemi částmi – mlatem, který byl uprostřed, a dvěma perami po stranách (Pešta, 2003).

Jednou z dalších hlavních hospodářských staveb byl bezpochyby chlév. Chlév, který sloužil k dlouhodobému ustájení dobytka, měl jako samostatná stavba všude stejné charakteristické znaky. Tvořila ho roubená konstrukce s jednoduchou střechou, pod kterou se skladovalo seno. Uvnitř stavby se vždy nacházel žlab na vodu a jesle na

seno. V obvodové stěně také býval vyřezán otvor, sloužící k vyhazování hnoje (Langer a Vařeka, 1983).

Nedílnou součástí zemědělské usedlosti byla také kůlna, nazývaná též kolna. Kolna byla budova sloužící k uskladnění především různého náradí, strojů, vozů nebo i dřeva (etnofolk.eu, 2013). Samostatné stavby byly polootevřené, otevřené, nebo dokonce průjezdné. V lokalitách, kde se vyskytovala blata, sloužila kolna i k sušení rašelinných borek (Frolec a Vařeka, 1983).

1.3.3 Technické stavby

Nejznámějšími technickými stavbami ve všech vesnicích, v jejichž blízkosti se nacházel vodní tok, byly vodní mlýny. Mlynáři patřili mezi nejbohatší obyvatele vesnic, což se odráželo i na velikosti a zdobnosti usedlostí. Součástí mlýnu byla budova s mlecím zařízením nazývaná mlýnice, se kterou susedila lednice, což byl prostor, ve kterém se otáčelo vodní kolo. Mlýny se většinou nenacházely přímo na vodních tocích, ale na náhonu, jehož součástí byla dřevěná koryta, též nazývaná vantroky, která přiváděla vodu k mlýnskému kolu (Škabrada, 2003).

Dalším důležitým řemeslem bylo kovářství, které zajišťovalo výrobu zemědělských i jiných nástrojů potřebných pro každodenní život. Kovárna byla nejčastěji podlouhlá stavba, oddělená od nedalekého obydlí kováře, obsahující jednu či dvě výhně. Před kovárnou se dále nacházel prostor pro kování koní (Voděra a Škabrada, 1986).

Zajímavými technickými stavbami byly také sušárny sloužící k sušení ovoce. Sušárny byly menší jednoduché stavby s topeništěm, nad kterým se nacházela stěna vypletená z vrbových větví, která byla z vnitřní strany pokryta blátem proti shoření. Různý byl způsob vytápění. Kromě jednoduchých dýmových sušáren existovaly také sušárny bezdýmové, ve kterých se ovoce sušilo pouze teplem, a dým se k němu nedostal (Frolec a Vařeka, 1983).

Stavby na okraji vesnice, které sloužily ke zpracování lnu, se nazývaly pazderny. Tyto stavby měly většinou ten nejjednodušší půdorys – velký prostor, ve kterém se sušil a později zpracovával len. Název pazderna je odvozen od lněné cupaniny, též nazývané pazdeří (Škabrada, 2003).

Mezi další technické stavby patřily také objekty pro zemědělskou výrobu jako například olejny, pece, koliby, sladovny nebo lisovny. Pro výrobu skla a keramiky se stavěly různé dílny, mačkárny a brusírny. Soukenická výroba využívala stavby zvané valchy a pazderny. Důležitými objekty byly také pily a cihelny, které zajišťovaly přísun kvalitního stavebního materiálu pro všechny obyvatele. Do technických staveb patřily také stavby dopravní, jako například most nebo lávka, a stavby vodní (studna, požární nádrž) (Čerňanský, 2013d).

1.4 Vývoj typických konstrukcí lidových staveb

1.4.1 Dřevěné konstrukce

Mnozí odborníci se shodují, že v celé střední, severní a východní Evropě bylo dřevo nedostupnějším zdrojem, a proto nejpoužívanějším stavebním materiálem (Langer a Vařeka, 1983). Tradiční dřevěná konstrukce, kterou se stavěly stěny obytných a hospodářských staveb, se nazývá roubení. Roubení stěny spočívá ve vodorovném kladení jednotlivých trámů, které jsou na konci spojeny tesařskými spoji. Konce trámů, které z konstrukce přesahovaly, byly ponechány neopracované, nebo se svisle zařízly pilou (Škabrada, 2003). Nejspodnější prahový trám, který se kladl na podezdívku, byl nejčastěji z dubového dřeva, které na rozdíl od smrkového lépe odolává vlhkosti a povětrnostním podmínkám (Hájek, 2001). Kvůli nedokonalé doléhavosti kmenů vznikaly mezi jednotlivými kmeny štěrbin. U stodol a sýpek tyto štěrbin sloužily nejen k provětrávání celého objektu, ale také k dosoušení obilí a sena. Naopak u obytných budov či chlévů, ve kterých bylo potřeba udržet teplo, se štěrbin mezi kmeny ucpávaly. Pro tyto účely nejčastěji posloužil mech či hliněná mazanina smíchaná s vlnou a chlupy (Ausobský, 1954). U staveb, které měly štěrbin širší, se před aplikací mazaniny musely mezery vyplnit tenkou tyčovinou (Hájek, 2001).

V lokalitách, které z různých důvodů začaly čelit nedostatku dřeva, vystřídala roubenou konstrukci konstrukce hrázděná. Tato konstrukce je tvořená trámovou kostrou, která byla vyplněná tyčkami, výpletem, kamenem nebo později cihlami. Výplet byl často ještě pokryt lepenicí, která celé konstrukci dodala celistvý vzhled. Vyplněná pole se někdy také barevně tónovala a zdobila nejrůznějšími geometrickými tvary (Frolec a Vařeka, 1983).

1.4.2 Hliněné konstrukce

V nížinných oblastech, které nebyly vystaveny vlhku nebo jiným nepříznivým podmínkám, byly pro stěny staveb používány hliněné konstrukce. Vůbec nejstarší stavby byly budovány pomocí takzvaného vrstvení. Tato technika využívala jílovitou hlínu s příměsí chlupů a štětin, která se prolila a postupně nanášela ve vrstvách na stěnu. Jinou technikou byla technika nabíjení, kdy se směs podobně jako při betonování umísťovala mezi posuvné prkenné bednění. Do hotové stěny se až následně vysekaly otvory pro okna a dveře (Langer a Vařeka, 1983).

Dalším využitím hlíny bylo zdění stěn pomocí nepálených cihel. Jeden ze způsobů, který na území Čech není dosud doložen, bylo zdění pomocí takzvaných válků, tvořené směsí hlíny a slámy. Války, které měly tvar bochníku nebo válečku, se kladly klasovitě (Škabrada, 2003). V Čechách se dochovaly především stavby z nepálených cihel, takzvaných vepřovic. Tyto cihly byly pojmenovány podle materiálu, jímž byla jílovitá hlína smíchaná, tvořené vepřovými štětinami (Frolec a Vařeka, 1983).

Hlína se používala také jako výplň pro takzvané vyplétání. Tato metoda spočívala ve vyplétání slámou nebo slabými proutky přes svise upevněné dřevěné kůly. Přes takto vypletenou konstrukci se na závěr aplikovala hliněná mazanice. Vyplétání se nejčastěji používalo pro vytváření dělicích nenosných stěn, přepážek a plotů (Škabrada, 2003).

1.4.3 Kamenné konstrukce

Již v románské době byl kámen pro městské stavby zcela běžným stavebním materiálem. Oproti tomu na venkově byl kámen využíván pouze ojediněle, a to především v oblastech, kde ho bylo velké množství a dřevo zde bylo nedostatkové. Prvními kamennými stavbami byly většinou kostely, mlýny či kovářny, nikoliv stavby obytné. Ty se rozšířily až na konci 18. století (Hájek, 2001). Z důvodu protipožární bezpečnosti bylo totiž zakázáno stavět domy ze dřeva. Až takzvaným dvorským dekretem, vydaným v roce 1789, bylo poddaným uděleno právo užívat horniny a zeminu z vlastních pozemků (Frolec a Vařeka, 1983). Na venkově se ke stavebním účelům používal zprvu kámen sbíraný, jehož tvar umožňoval pokládání na větší plochou stranu (Škabrada, 2003). Při pokládání byla hlídána také rovina celé stěny,

kdy přečnávající kameny byly dle potřeby přiseknuty železnými sekáči. Stěny nejstarších staveb byly široké až sto centimetrů (Frolec a Vařeka, 1983).

Později byl pro konstrukci zděných stěn používán lomový kámen, který se kladl vazbou tak, aby se mezi jednotlivými vrstvami nepropojovaly spáry. Kromě ohradních zdí, kde se pojivo vůbec nepoužívalo, se kvůli úspornosti jako pojivo běžně používala hliněná malta s příměsí vápna. Lomové kamenné zdivo, které později také obsahovalo příměs cihel, se nazývalo zdivem smíšeným (Škabrada, 2003).

Historickou zajímavostí jsou tesaná skalní obydlí. V místech, kde se vyskytovaly pískovcové skály, si zejména chudší obyvatelé tesali do skalního masivu sklepy či celá obydlí. Tato obydlí pak byla součástí některých českých vesnic (Langer a Vařeka, 1983).

1.4.4 Stavby z pálených cihel

Roku 1819 bylo lidu dovoleno vyrábět cihly na svých pozemcích, pro vlastní potřebu a prodej. Na vesnicích byly pálené cihly zpočátku využívány pouze na farních stavbách nebo ke zdění nároží, kleneb a komínů. Obvodové zdi stavěli rolníci nejprve u hospodářských objektů, poté až u vlastních obydlí (Frolec a Vařeka, 1983).

Celozděné stavby z pálených cihel se začaly objevovat v druhé polovině devatenáctého století. Jejich obvodové zdi byly většinou určené k omítnutí. Výjimkou byly stavby s režným zdivem, populárním na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Tyto stavby se neomítaly a využívaly tak k dekoraci různé barvy a tvary pálených cihel (Kučová a Bureš, 1999).

1.5 Vývoj jednotlivých prvků lidové architektury

1.5.1 Stropy

Úplně nejstarším typem stropu, který se používal především v roubených stavbách, byl strop povalový. Strop byl tvořen z nehraněných kuláčů, které byly uprostřed délky podepřeny jedním hraněným trámem. Prostor mezi kuláči byl stejně jako u roubených konstrukcí vycpán mechem. Shora byl strop pokryt hliněnou mazaninou, která plnila funkci tepelné izolace (Kučová a Bureš, 1999).

Stropy s povalovými záklopy byly postupně nahrazovány stropy trémovými, které měly záklopy deskové. Tyto stropy se používaly v raném novověku, tedy především v renesančních a barokních stavbách. Na příčné trámy, které tvořily základ stropní konstrukce, byly zpravidla ve dvou vrstvách kolmo kladeny překládané desky. Tyto krátké desky se umísřovaly do takzvaných polodrážek, předem vytesaných v tělech trámů (Škabrada, 2003).

1.5.2 Klenby

Zvláštními typy stropních konstrukcí jsou klenby. Nejstarší klenby nacházíme v pozdně gotických a renesančních venkovských usedlostech. Základní klenbou je klenba valená, tvořená lomovým kamenem bedněným do připravených fošen. Mocnost této klenby nikdy nepřesahovala tloušťku cihly, tedy sto padesáti milimetrů (Hájek, 2001).

Později v 19. století nacházíme v lidových stavbách klenby plackové. Klenba, mající tvar kolové úseče, je tvořena kosočtverečně kladenými cihlami, jejichž tlak je rovnoměrně přenášen do rohů, odkud klenutí začíná. Jednotlivé pole kleneb pak odděloval takzvaný klenutý pas (Škabrada, 2003).

1.5.3 Krov

V české lidové architektuře se nejčastěji vyskytují dva typy krovů – krov s hřebenovou vaznicí a jednoduchý krov krokvový. Hlavní částí krovu s hřebenovou vaznicí je trám, nazývaný také vaznice nebo slémě, přes který jsou postupně zavěšovány jednotlivé krokve. Celá konstrukce je pak podepřena vidlicovými sloupky, nazývanými sochy, nebo nůžkovou konstrukcí (Frolec a Vařeka, 1983).

Vaznice v jednoduchém krokvovém krovu není umístěna v hřebenu, ale na dolních okapových stranách střechy. Později se krokve zapouštěly do stropnic v místech nad vnějšími stěnami. Krokve tak spolu se stropnicemi tvořily pevný trojúhelník (Hájek, 2001).

Zvláštním prvkem umístovaným ve vrcholu krovu byl kabřinec. Kabřinec je malá stříška jehlancového nebo kuželového tvaru, předsazená nad průčelím domu, která chránila hlavní část krovu před přírodními vlivy. Umísřoval se hlavně v sedlových střeších roubených staveb (Kuřová a Bureš, 1999).

1.5.4 Krytiny

Úplně nejstaršími používanými krytinami v lidové architektuře byly došky a šindele, které si většinou majitel vyráběl sám z vlastního materiálu. Došky jsou tvořeny dvojicí slaměných snopků, převázaných slaměným povřísllem kolem latí na střeše (Ausobský, 1954). Výhodou této krytiny byla především její lehkost a měkkost, díky které šla zakrýt jakákoliv nedokonalost ve tvaru střechy. Kvůli lepšímu stékání vody měly doškové střechy minimální sklon čtyřicet pět stupňů (Škabrada, 2003).

Krytinu šindelovou tvoří dlouhé dřevěné úzké destičky s trojúhelníkovým profilem. Tyto destičky mají v širším boku vykrojenou drážku, díky které se dají jednotlivé šindele pohodlně spojovat (Syrový, 1972). Na střešní latě se šindele upevňovaly pomocí šindeláků, tedy kovaných čtyřhranných hřebů (Frolec a Vařeka, 1983).

S postupným rozvojem zděných staveb se začalo přecházet na krytinu pálenou. Přechod na pálenou krytinu podpořila i stavební legislativa, která se kvůli častým požárům snažila předchozí spalné krytiny odstranit. Při změně krytiny muselo dojít také k rekonstrukci krovů, protože krytina pálená je až třikrát těžší než krytina došková či šindelová (Hájek, 2001).

1.5.5 Podlahy

Původně nejpoužívanější podlahou v lidovém stavitelství byla podlaha z dusané hlíny. Na urovnaný terén se nejdříve nanasla vrstva mazlavé hlíny s plevou a řezankou, která se poté za vlhka vyhladila. Kvůli chladnému povrchu hlíny se na podlahu ještě nanášela sláma nebo chvojí (Kučová a Bureš, 1999).

V domech bohatších hospodářů se postupně začala objevovat dřevěná podlaha ze širokých fošen. Fošnová podlaha se kvůli vlhkosti nikdy nepokládala až ke stěnám stavby. Mezi stěnu a konec podlahy se do písku vkládal pás cihel nebo dlaždic, který šíření vlhkosti zabraňoval. V místech kolem topeniště a vstupu se ponechávala podlaha vydlážděná kamennou dlažbou (Hájek, 2001).

1.5.6 Schody

Schody do nejstarších zapuštěných staveb či prostor byly dlabané v zemi či hornině se zpevněnými stupni. Volné schody byly nejprve tvořeny vydlabanými

otvory v kmenu stromu, později trámem s přibitými stupni. Následně se začaly objevovat takzvané žebříkové schody, tedy schody tvořené dvěma stupnicemi z fošen, a prknovými stupni. V pozdějších zděných stavbách můžeme nalézt již moderní kamenné či zděné schody (Frolec a Vařeka, 1983).

1.5.7 Okna

Nejstarší lidové stavby měly pouze jednu místnost bez oken. Do této místnosti přicházelo světlo pouze otevřenými dveřmi. Až v pozdější době, kdy se půdorys domu začal zvětšovat, bylo zapotřebí osvětlovat ostatní místnosti. První okna byla pevná a neotvíratelná. K větrání a odvádění kouře sloužily pouze výřezy ve stěnách, které se v zimě utěšňovaly doškami. Až v pozdější době se začala objevovat okna s posuvnou tabulkou k větrání (Hájek, 2001).

Členění oken křídly zaznamenáváme až od druhé poloviny osmnáctého století. Čtvercové okenní tabulky, které vystřídaly šestihranné zasklení, postupně dosahovaly větších rozměrů. Nejznámější a nejrozšířenější dvoukřídlá okna s šesti tabulkami se začala používat až ve století devatenáctém (Škabrada, 2003).

1.5.8 Dveře

Vstup do domu sloužil nejen k bezpečnosti a zachování tepelné pohody, ale patřil také vedle štítu k reprezentativním částem domu. Z hlediska konstrukce rozdělujeme v lidové architektuře dveře na jednokřídlové a dvoukřídlové, popřípadě půlené. Půlené dveře byly příčně rozděleny na dvě poloviny, přičemž horní polovina sloužila i jako okno. Dle výplně dále dělíme dveře na rámové a svlakové. Rámové dveře tvoří rám, který je vyplněn deskami. Svlakové dveře naopak tvoří prkna přibitá hřeby na nosný rám. Prkna byla kladena nejen svisle, ale i šikmo do různých geometrických tvarů (Frolec a Vařeka, 1983).

1.6 Typy venkovských staveb podle regionů ČR

1.6.1 Střední Čechy

Základním typem středověkého domu středních Čech byl přízemní trojdílný roubený dům, budovaný až do devatenáctého století. Patrové dřevěné domy se stavěly pouze zřídka na Mělnicku a Mladoboleslavsku. Domy měly sedlové střechy uzavřené

šikmým bedněním. Na vrcholu štítu se nacházel kuželový či jehlanový kabřinec (Škabrada, 2003).

Mladší dům středních Čech je postupně přezdívaný. Ke zdění jsou používány místní kameny, později pálené cihly. K zastřešení se stále používá sedlová střecha. Kabřinec ve štítu později nahradila polovalba (Vařeka, 1979).

1.6.2 Jižní Čechy

Na rozdíl od ostatních oblastí se v jižních Čechách přestaly brzy stavět roubené konstrukce. Mohl za to nedostatek dřeva, který s rozvojem jihočeského rybníkářství na úkor lesů dále rostl. Starší roubené domy proto nalézáme především v oblasti Šumavy, kde bylo dřeva dostatek (Čerňanský, 2013a).

Nejznámější zděné stavby jižních Čech pocházejí z první poloviny devatenáctého století. Charakteristický prvek těchto staveb je bohatě zdobený štít různých tvarů, navazující na tradice baroka (Škabrada, 2003). Nejznámější jsou oblasti hlubockých a soběslavsko-veselských blat, kde působilo mnoho zednických a řemeslnických mistrů. Můžeme zmínit například Josefa Rysa, Matěje Turka, Jakuba Pláteníka, Leopolda Svobodu nebo Vincenta Teyšla. Asi nejznámějším zednickým mistrem byl Jakub Bursa, který působil v devatenáctém století na Volyňsku (Fibich, 2014).

1.6.3 Západní Čechy

Středověké domy na západě Čech byly roubené s valbovou, na Rokycansku a Chodsku polovalbovou, střechou. Jako krytina se používaly především šindele. Štíty těchto domů byly často předsazeny kvůli malé pavlači. Na několika stavbách jihovýchodně od Plzně se ve štítech dochovaly velké kabřince. Vyjma Chodska se zde uplatňovala také hrázděná konstrukce patrových stěn (Škabrada, 2003). Zajímavostí tohoto území jsou sýpky s roubenými povalovými klenbami, které můžeme najít v okolí Skašova, Radkovic a Petrovic u Měčín (Pešta, 2013).

Mladší celozděné domy tvořily stěny z kamene, později z pálených cihel. Valbové střechy s doškami nahradily střechy sedlové s keramickou krytinou. Od začátku devatenáctého století se začínaly trojúhelníkové štíty výrazně zdobit (Vařeka, 1979).

1.6.4 Severozápadní Čechy

V severozápadních Čechách převládalo kvůli nízké lesnatosti území spíše zemědělství (Škabrada, 2003). Stavěli se zde především velké patrové stavby. Přízemí, a zvláště jeho obytná část, bylo vždy roubené konstrukce. Hrázděná patra staveb byla mnohdy zakrytá dřevěnými nebo břidlicovými obklady. Součástí hrázděných pater byla, pro tuto oblast charakteristická, různě řešená pavlač, která byla vysutá nebo zapuštěná (Pešta, 2013).

Kvůli nedostatku dřeva docházelo ke zdění staveb podstatně dřívě. V severozápadních Čechách se proto nejčastěji vyskytují patrové zděné domy se sedlovou střechou a pálenou krytinou. Nejpoužívanějšími materiály ke zdění byla opuka a pískovec (Čerňanský, 2000–2017a).

1.6.5 Severní Čechy

Staré severočeské domy roubené konstrukce jsou různě výškově uspořádány. V nejhudších oblastech tohoto území se vyskytují domy přízemní, jinde naopak domy patrové nebo polopatrové. Patro je často opatřeno pavlačí, krytou přesahující střešní konstrukcí. Často se zde vyskytuje i nosná rámová konstrukce – takzvaná podstávka (Vařeka, 1979).

Mladší dům je zděný z pískovce, který později střídají pálené cihly. Z cihel se zdilo nejen přízemí, ale i patro včetně štítu. Pavlač je nahrazena arkádovou chodbou s klenutými oblouky (Škabrada a Voděra, 1975).

1.6.6 Východní Čechy

Ve východních Čechách se stavěly masivně roubené stavby s pavlačemi a členitými lomenicemi. Dřevo zde bylo základním materiálem, což dosvědčují zdejší dřevěné kostely, polygonální roubené stodoly a velké množství dřevěných zvonic. Staré roubené domy se oproti okolním oblastem přezdívaly později. Z tohoto důvodu můžeme ve východních Čechách dodnes nalézt velké množství dřevěných staveb (Škabrada, 2003).

Mladší zděné stavby mají, pro tuto oblast typické, sedátkové portály. Střecha těchto staveb je sedlová, s keramickou krytinou. V oblasti Českomoravské vrchoviny

zaznamenáváme spíše patrové zděné stavby, na území Broumovska naopak stavby přízemní (Čerňanský, 2000–2017b).

1.6.7 Jižní Morava

Starší domy na jižní Moravě byly stavěny kombinací roubené konstrukce a nespalných materiálů. Roubená konstrukce měla kamennou podezdívku a stěny pokryté hliněnou mazaninou. Takovéto stavby nalezneme spíše ve vyšších oblastech, především na Luhačovicku. Na Znojemsku byl kvůli nedostatku hlíny a dřeva jediným stavebním materiálem kámen, ze kterého se stavěly celé stěny budov. V nížinných oblastech bylo naopak díky naplaveninám hlíny dostatek. Stavěly se zde domy technikou pýchování, zdění z válků nebo pomocí nepálených vepřovic. Střechy těchto staveb byly valbové s doškovou krytinou. Charakteristickým doprovodným prvkem v této oblasti bylo žudro (Čerňanský, 2013b).

Mladší stavby jsou díky dostupnosti místní žuly kamenné, výjimečně zděné. Specifické jsou zde hospodářské stavby, takzvané vinné budy, tedy lisovny a sklepy ke zpracovávání a uchování vína. Budy jsou nejčastěji zděné s klenutým stropem (Škabrada, 2003).

1.6.8 Střední Morava

Starší stavby této oblasti byly roubené s takzvaným kožichem, tvořeným hliněnou omazávkou. Sedlové střechy byly pokryty šindelovými deskami. Domy byly vzhledem k návsí orientovány podélně. Zajímavým architektonickým prvkem této oblasti bylo krátké křídlo, vystupující kolmo před vstupem, nazývané žudr (Pešta, 2014).

Mladší domy na Valašsku byly stále dřevěné, pouze jinak výškově uspořádané. Na Hanácku byly domy již zděné z pálených cihel a omítnuté, popřípadě ponechané v režném stavu. Střechy byly nejčastěji sedlového tvaru kryté břidlicí nebo keramickými taškami. Pod touto nehořlavou krytinou byla podkrovní plocha využívaná jako sýpka (Čerňanský, 2000–2017c).

1.6.9 Severní Morava a Slezsko

V této oblasti se dříve stavěly domy roubené z hraněných kuláčů se strmou střechou často opatřenou takzvanými námětky. Námětek je část střešní konstrukce,

kteřá kryje oblast patek krokví. Ve štítech se kvůli ochraně před přírodními vlivy umístovaly obklady z břidlicových desek (Škabrada, 2003).

Mladší domy jsou již celé zděné z pálených cihel, a to i včetně štítů. Střechy jsou povětšinou sedlové, kryté snadno dostupnou břidlicí. Na Opavsku jsou domy charakteristické předvstupním žudrem (Čerňanský, 2013c).

1.7 Drobná lidová architektura

Pojmy „drobné památky“ nebo „drobná lidová architektura“ nejsou nijak oficiálně definovány. Problém nastává tehdy, kdy je nutno definovat, zda je památka drobná nebo nikoliv. Přesto jsou tyto pojmy vžitě, a každý si tak umí představit, co zahrnují. Pouze v zákoně č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, přesněji v jeho příloze č. 1 „seznam předmětů kulturní hodnoty“ nalezneme pojem drobná exteriérová architektura, která je zde exemplárně vyjmenovaná (Hájek a Bukačová, 2006). Je zde přímo uvedeno: „*drobná exteriérová architektura, např. zvoničky, boží muka, polní a smírčí kříže a jejich fragmenty a součásti*“ (Zákon č.71/1994). Kučová a Bureš (1999) mezi drobnou lidovou architekturu zahrnují zvoničky, návesní kaple a kapličky, výklenkové kaple a boží muka.

1.7.1 Typologie drobných lidových staveb

Kříže

Kříže jsou patrně nejstarším prvkem drobné sakrální architektury. V dřívějších dobách k nim při mši chodívalo procesí. Pro majitele kříže bylo ctí, když jeho kříž posloužil k těmto náboženským účelům (Schulz, 2003). Dále kříže sloužily k orientaci, nebo k vyznačení důležitých bodů. Můžeme je nalézt na začátku a konci obce, u hřbitovů a kostelů, na pomezí pozemků nebo na cestě k poutním místům (Gába a kol., 2003). Vlivem nařízení vydaného Karlem Velikým, které přikazovalo stavět kříže kolem cest, se jejich stavba rozšířila především v devátém století (Nusek a Svoboda, 2001).

První kříže byly ze dřeva. Dřevo bylo díky opracovatelnosti, dostupnosti a ceně velmi vhodným stavebním materiálem, především pro chudší vrstvy obyvatelstva. Kvůli trvanlivosti materiálu nebyly tyto původní dřevěné kříže zachovány. Odolnější kříže z tesaného kamene si dovolili stavět pouze bohatí a vlivní lidé (Prötzel, 1986).

To dokládá vývoj na Valašsku a Slovensku, kde se vedle dřevěných křížů začaly postupně stavět kříže kamenné, s malovaným Kristem na plechové desce (Kyselka, 2001). Od poloviny devatenáctého století tyto kříže postupně vystřídaly kříže litinové, které se rozšířily zejména v oblastech domácích hutí, kde byly vyráběny. Na těchto křížích můžeme nalézt další litinové prvky jako je korpus Krista, postava Panny Marie nebo ozdobnou nápisovou tabulku. Kamenné sokly vyráběly místní kameníci. Do soklů byly často vytesány různé nápisy a symboly, nejčastěji kalich nebo srdce (Horpeniak, 2004). Méně častá byla vyrytá jména a bydliště těch, kteří nechali kříž postavit. V pozdějších dobách se také začaly stavět kříže z mramoru (Kyselka, 2001).

Kaple, kapličky

Kaple, z latinského slova *capella*, je drobná stavba postavená k uctívání světců. Nejčastěji je najdeme ve středu vesnic, kde nahrazují funkci kostela. Dále bývají kaple stavěny na významných místech, jako jsou studánky, vrcholy kopců nebo konce poutních cest. Kaple bývají i součástí křížových cest, které mají většinou čtrnáct zastavení (Hájek a Bukačová, 2006).

Menšími stavbami, tvořící přechod mezi božími muky a kaplemi, jsou výklenkové kapličky. Dělíme je na starší výklenkové kapličky, jejichž součástí byla dvířka vedoucí do malého výklenku, a mladší výklenkové kapličky, které byly značně prostornější (Hladký, 2007). Do výklenků, často chráněných sklem nebo mřížkou, se umísťovaly sochy nebo náboženské obrazy (Schulz, 2003). Většina kapliček pochází z baroka, kdy se jejich počet nejvíce rozšířil. Výhodou výklenkových kapliček byly nízké náklady potřebné na její výstavbu. Z tohoto důvodu je budovaly nejen měšťané, ale i lidé z vesnic. Někde byly budovány také jako zastavení křížových cest (Vondrušková a Vondruška, 2014). V souvislosti s křížovými cestami jsou výklenkové kapličky občas označovány také jako poklony (Turalija a kol., 2011).

Zvoničky

První lidové zvoničky, dochované na našem území, pocházejí z šestnáctého století. Tyto zvoničky sloužily nejen k oznamování úmrtí, ale i ke svolávání lidí k robotě, polední modlitbě nebo k upozornění na čas klekání. K rozšíření počtu venkovských zvoniček přispěl ohňový patent, který roku 1751 vydala Marie Terezie.

Tento patent nařizoval ohlašovat vzniklý požár zvoněním. Kvůli jeho nedodržování vydal Josef II. v roce 1787 obnovený „řád k hlášení ohně“. Zvon byl nejprve zavěšován v přirozené rozsoše stromu, poté na takzvaném vidláku, tedy rozsoše starého stromu se stříškou, umístěné většinou uprostřed návsi. Později se zvoničky umísťovaly na návesní kaple a drobné kapličky (Nusek a Svoboda, 2001).

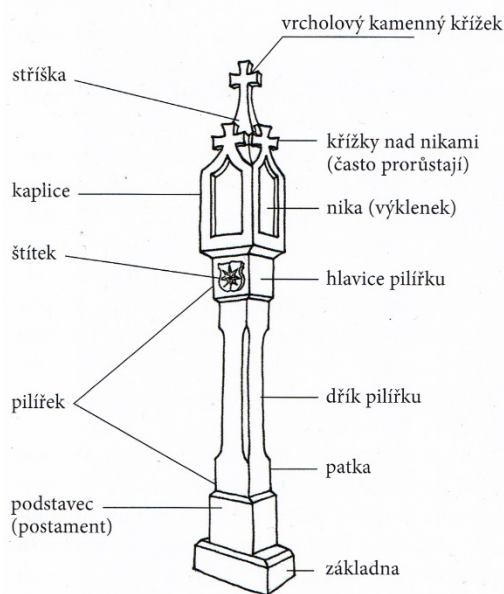
Boží muka

Boží muka jsou drobné kamenné nebo zděné stavby. Nejčastěji mají tvar sloupu nebo pilíře, který je kvůli prostoru pro umístění sošky, malby nebo reliéfu v horní části rozšířen. Muka jsou na vrcholu opatřena křížem (Chodura, 1999). Jak již z názvu můžeme odhadnout, jedná se o připomínku mučení Krista u antického kamenného sloupu (Hájek, 2009).

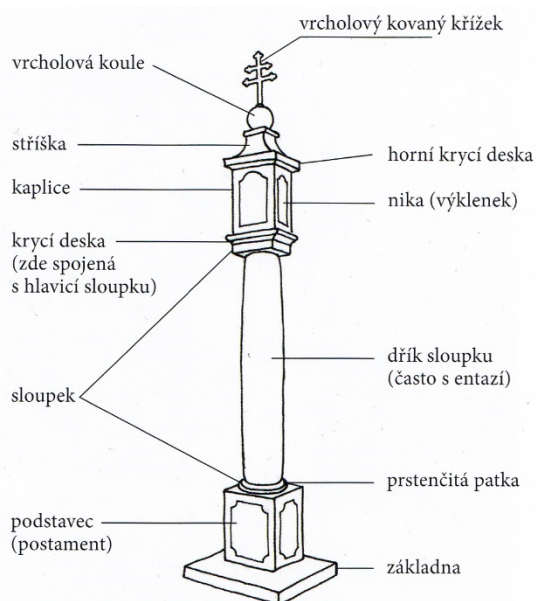
Důvody ke vzniku božích muk byly různé. Stavěly se jako poděkování za odvrácení různých hrozeb a epidemií, nebo na oplátku za požadovanou pomoc v nouzi. Dalšími důvody bylo uctění mrtvých nebo připomínka důležitých rodinných nebo místních událostí (Tilke, 1997). Podle některých dobových záznamů stávala boží muka kolem cest na popraviště, kde umožňovaly odsouzenému poslední pomodlení (Gába a kol., 2003). Někteří autoři také uvádějí, že muka v jižních Čechách jsou spojena s válečnými událostmi. Přesněji jde o označení míst, kde se pohřbívaly ostatky padlých vojáků. Boží muka zde plnila svůj účel a označovala násilnou smrt (Hájek, 2009).

Podle použitých materiálů rozdělujeme boží muka na kamenná a zděná. Kamenná boží muka byla tesaná a měla tři části. První část byl podstavec, nejčastěji čtvercového půdorysu. Druhou část tvořil kulatý sloupek (muka sloupková) nebo hranatý pilířek (muka pilířková). Sloupek nebo pilířek měl také tři části, a to patku, dřík a hlavici. Poslední částí kamenných muk byla kaplice, která tvořila nejdůležitější část celého objektu. Kameníci do kaplic vytesávali niky, do kterých se následně umísťovaly malované obrazy na dřevěných deskách nebo plechu. V některých případech byly zobrazované výjevy do nik přímo vytesané. Na horní část kaplice byl také zpravidla umístěn vrcholový kamenný nebo kovaný kříž (Paloušková, 2009).

Obrázek č. 1: Typy kamenných božích muk

7 Boží muka pilířková – schéma částí,
kresba Roman Lavička

8 Boží muka sloupková – schéma částí,
kresba Roman Lavička

Zdroj: PALOUŠKOVÁ, Zdena. *Kamenná boží muka v jižních Čechách a přilehlé Moravě*. 2009.

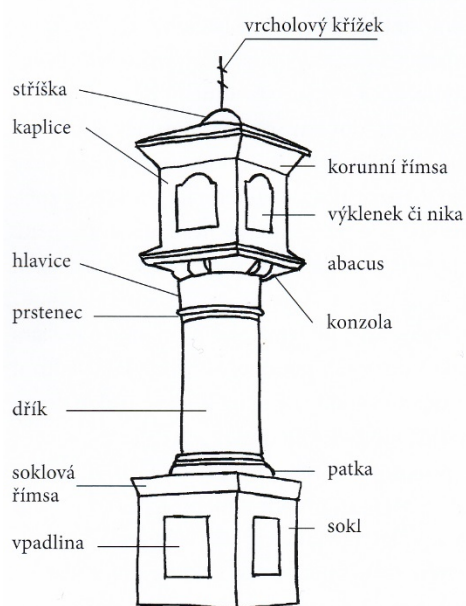
Zděná boží muka prošla bohatým stavebním vývojem. Jejich největší počet zaznamenáváme v době baroka, kdy byly často spojovány s dotvářením malebné barokní krajiny. Zedničí mistři, kteří na venkově po vzoru vrchnostenských staveb tvořili zdobná průčelí, své dovednosti přenesli i na tyto drobné stavby. Přispěli tak nejen k jejich hezčímu vzhledu, ale také k následné bohaté typologizaci těchto staveb. Nicméně u všech typů zděných božích muk můžeme rozeznat opět tři základní části, kterými jsou sokl, dřík a kaplicový nástavec.

Typy zděných božích muk dle Hájka (2009):

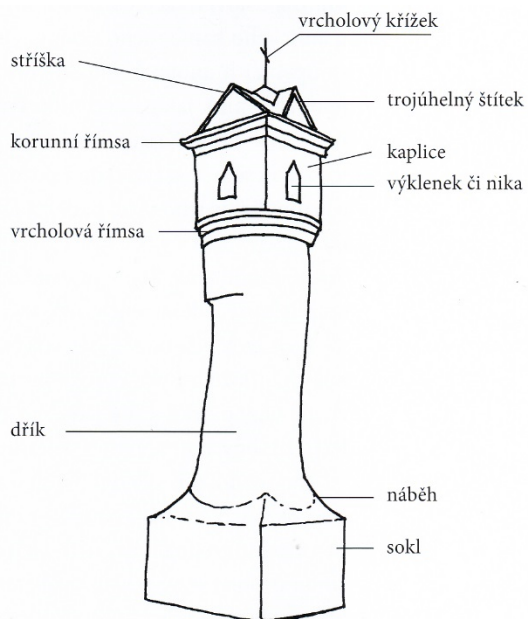
1. Zděná sloupková boží muka
2. Zděná pilířková boží muka
3. Boží muka přechodného typu

Boží muka přechodného typu v sobě prolínají jak prvky božích muk, tak i prvky výklenkových kapliček. Hlavní funkce kaplice je zde nahrazena dříkem, ve kterém se nachází výklenek s malbou nebo sochou. I přesto není zcela možné boží muka přechodného typu od výklenkových kaplí odlišit. Tuto skutečnost dokládají nejen zmínky v dřívější literatuře, kde jsou výklenkové kapličky nazývány božími muky, ale i nesprávné pomístní názvy, tvořené samotnými obyvateli (Hájek, 2009).

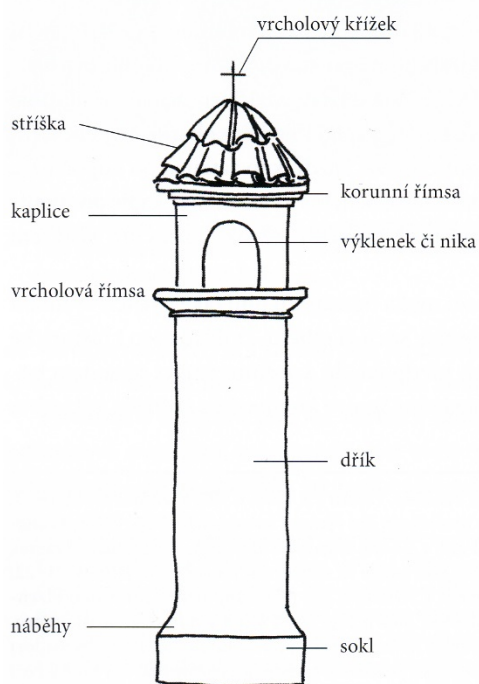
Obrázek č. 2: Typy zděných božích muk

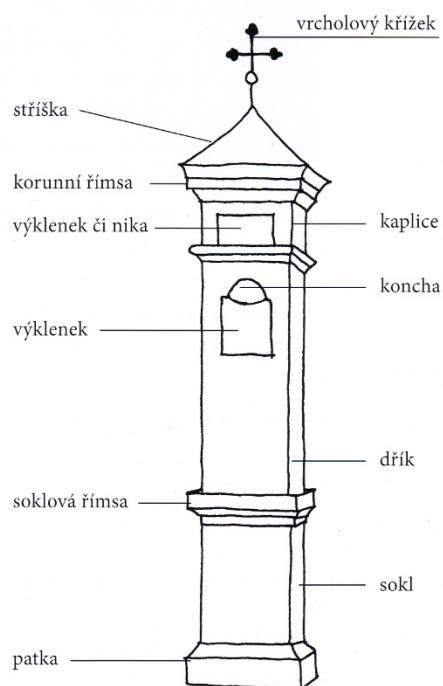
3 Boží muka sloupková – schéma částí, 17. století (kresba Jana Štorková)

4 Boží muka s vysazenou kaplicí – schéma částí, 17. století (kresba Jana Štorková)

5 Boží muka s kaplicí hmotově shodnou s dříkem – schéma částí, polovina 18. století (kresba Jana Štorková)

6 Boží muka s potlačenou funkcí kaplice – schéma částí, polovina 18. století (kresba Jana Štorková)

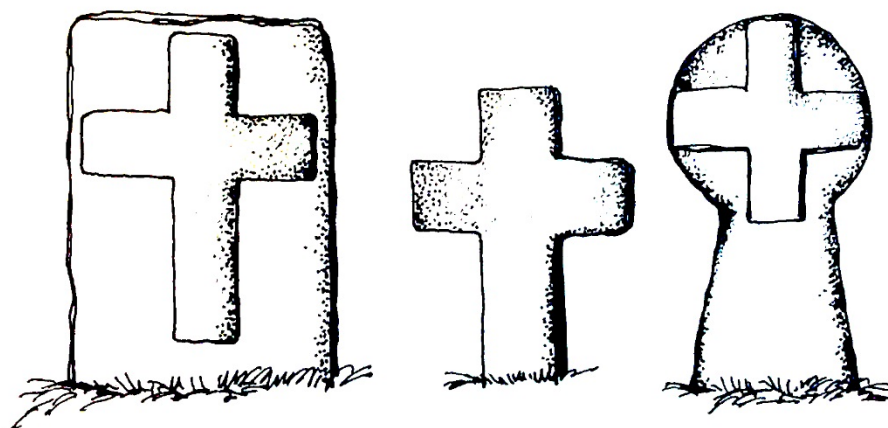
Zdroj: HÁJEK, Pavel. *Zděná boží muka v jižních Čechách*. 2009.

Smírčí kříže

Smírčí kříž je často nesouměrný kříž tesaný z jednoho kusu kamene, sloužící k narovnání vztahů mezi vrahem a rodinou pozůstalého. V šestnáctém a sedmnáctém století totiž rozhodovali o osudu vraha pouze jeho nejbližší příbuzní, kteří s vrahem uzavírali takzvanou smírčí smlouvu. Součástí této smlouvy bylo nejen finanční odškodnění, ale také uznání viny a povinnost postavit na místě vraždy kříž (Hájek a Bukačová, 2006). Na povrchu některých křížů je také vytesaný vražedný předmět, letopočet a nápis připomínající danou událost (Mecchi, 2007).

Mezi základní typy těchto křížů patří křížový kámen, kamenný kříž a křížové kolo. Pro některé oblasti jsou jednotlivé typy charakteristické. Na Chebsku a v severních Čechách převažují kamenné kříže. V okolí měst Plzně, Domažlic, Tachova, Pelhřimova, Jihlavy a Třebíče nalezneme spíše křížové kameny. Křížová kola nalezneme výhradně v oblasti okresu Plzeň – sever. V ostatních částech republiky se vyskytují všechny typy dohromady (Urfus a kol., 2001).

Obrázek č. 3: Typy smírčích křížů

Křížový kámen

Kamenný kříž

Kruhová stéla

Zdroj: URFUS a kol., *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2001.

Křížové cesty

Křížovou cestu tvoří soubor staveb nebo umění znázorňující Kristovo utrpení. Od patnáctého století tvořil křížovou cestu cyklus sedmi zastavení. Dnešní nejčastější podobu křížové cesty se čtrnácti zastaveními zaznamenáváme od barokního období (Blažíček a Kropáček, 1991).

Původně byla křížová cesta zobrazována na obrazech nebo plastických rytinách, které se umísťovaly uvnitř chrámů a kostelů. V dobách baroka se při zvláštních příležitostech vyobrazení vynášela ven a vystavovala. Tím vznikla idea venkovního vybudování křížové cesty a jejích zastavení. Tato zastavení se často budovala na svahu kopce. Cesta byla poté namáhavější a lépe tak znázorňovala Kristovo utrpení (Vondrušková a Vondruška, 2014).

Seznam čtrnácti zastavení dle Mecchi (2007):

I. zastavení	Ježíš odsouzen
II. zastavení	Ježíš přijímá kříž
III. zastavení	Ježíš padá poprvé
IV. zastavení	Ježíš potká matku
V. zastavení	Šimon pomáhá nést
VI. zastavení	Veronika otírá pot
VII. zastavení	Ježíš padá podruhé
VIII. zastavení	Ježíš utěšuje ženy
IX. zastavení	Ježíš padá potřetí
X. zastavení	Ježíš zbaven šatu
XI. zastavení	Ježíš přibit na kříž
XII. zastavení	Ježíš umírá na kříži
XIII. zastavení	Ježíš na klíně matky
XIV. zastavení	Ježíš pohřben

1.7.2 Původ a funkce drobných sakrálních staveb

Obývání neznámé a nijak nestrukturované krajiny s sebou vždy přináší pocit nejistoty a nebezpečí. Proto lidé již od pradávna hledali v krajině osobitá místa, kterým přisuzovali zvláštní význam. Vedle návrší, studánek a brodů byly významné také rozcestí a křižovatky. Křižovatky byly, mimo svou orientační funkci, také symbolem volby mezi zlem a dobrem, tedy špatnou a dobrou cestou. Lidé na těchto místech za účelem naklonění si jisté nadpřirozené síly, která by jim pomohla při obtížném rozhodnutí, sázely stromy a vršily hromady kamení (Klvač a Musil, 2003).

V době pohanské se na těchto místech vyskytovaly různé znaky nebo malé objekty, jako jsou pyramidy z kamení nebo menhiry (Watkins, 2014). Na počátku křesťanství chtěla církev tyto pohanské tradice omezit, a tak stávající objekty obohatila o symbol kříže a korpus Krista. Na posvátné stromy pak umísťovala svaté obrázky (Nusek a Svoboda, 2001). V ostatních případech církev pohanské objekty zničila a na jejich místech vystavěla objekty křesťanské. Tímto způsobem vznikaly první objekty drobné lidové architektury v krajině (Květ, 2003).

Drobné stavby ale nebyly stavěny pouze na místech pohanských objektů. Nové boží muka a křížky, zřizovány jako symbol vděku za pomoc Boží, k zaznamenání místa zásahu Hospodina nebo na památku utrpení nevinného člověka, stály i na nových místech, která díky nim získala význam (Klvač a Musil, 2003). Za vlády českého knížete Boleslava byl vydán rozkaz k namalování nebo vytesání křesťanského znamení na každé městské bráně. V případě křesťanské vesnice pak muselo být toto znamení umístěno na dřevěném či kamenném sloupu (Koubek, 2007). Vznik těchto objektů byl podmíněn zejména potřebou vizualizace víry (Bukačová, 2006). Proto je nutné připomenout, že jednotlivé objekty stále primárně sloužily k připomenutí utrpení Krista, a nikoliv k připomenutí „pozemské“ události (Appleton, 1996).

Dalším obdobím, kdy docházelo k hojně výstavbě drobných objektů, bylo baroko. Drobné sakrální památky, které se v této době stavěly, byly umísťovány v místech důležitých krajinných dominant, s kterými tak tvořily vizuálně jednotnou a propojenou krajinu (Sádlo a kol., 2005). S barokní dobou jsou také spojené poutě. Pojmem náboženská pouť je myšleno *„putování se zbožným úmyslem na památné a posvátné místo jako k zvláštnímu zdroji milosti“* (Černý, 2004). V této době byly boží muka, křížky nebo kapličky stavěny na takových místech, odkud poutníci mohli poprvé vidět větší vesnické kostely (Prötzel, 1986). Po přiblížení se k samotnému cíli celé poutě se dosud normální klikatá cesta změnila v cestu strmou a rovnou, doprovázenou větším množstvím drobných staveb, nebo křížovou cestou (Löw a Míchal, 2003). U drobných staveb se lidé nezastavovali pouze při poutích, ale i každý den cestou do práce, na pole nebo do lesa. O Velikonocích se pak u staveb shromažďovala celá vesnice (Klvač a Musil, 2003).

Jednotlivé drobné objekty sloužily také jako orientační body, nebo body pro vymezení hranic pozemků, popřípadě celých panství. Dalšími důvody zřizování byla prezentace rodiny nebo osoby, která objekt zřídila za účelem toho, aby se na ní nezapomnělo (Bukačová a Fák, 2007).

Dnes slouží drobné stavby jako důkaz historického a kulturního vývoje společnosti. Svou polohou dále dokazují historickou existenci místního osídlení (Havlíček a Hupková, 2013). Dále nám také dokazují stav krajiny před kolektivizací, kdy kvůli scelování pozemků docházelo k zániku cest a objekty tak zůstaly stát uprostřed velkých polí (Nusek, 2002).

1.7.3 Důvody zániku drobných sakrálních staveb

Pokud se podíváme na historii drobných sakrálních staveb, zjistíme, že počet těchto staveb do roku 1948 stále narůstal. Výjimkou bylo pouze období josefínských reforem, husitských válek a války třicetileté. Zlom nastal s nástupem komunistického režimu, pro který byly tyto stavby nejjednodušším cílem při řešení sporů s katolickou církví. Některé stavby byly ničeny přímo, jiné pak z důvodů špatného technického stavu. Tomu předcházelo neustálé byrokratické bránění v opravách spojeném s pronásledováním a stíháním lidí, kteří se o opravy nebo údržby pokoušely (Valenčík, 2006). Velké množství drobných památek bylo také zničeno během kolektivizace vlivem scelovacích prací, které vedly k rozorávání cest, mezí, remízků a ničení rozptýlené zeleně (Sklenička, 2003).

Ještě intenzivnější ničení staveb nastalo v oblastech tehdejších Sudet. Tam ihned po válce ničili tamní obyvatelé nejen německé dokumenty a knihy, ale i německé kostely, hřbitovy a drobné sakrální stavby. Nejvíce staveb bylo zničeno v západní hraniční oblasti Českého lesa, kde zdejší kostely a drobné památky sloužily jako cíle vojenského výcviku (Procházka, 2006).

Konec komunistického režimu s sebou přinesl i konec ničení drobných staveb. Odhaduje se, že v letech 1948-1989 bylo zničeno přes 2 600 kostelů, kaplí a kapliček. Více než 1 600 dalších drobných sakrálních staveb bylo poškozeno (Koubek, 2007). Dnes jsou poničené stavby nejen opravovány, ale i obnovovány na jejich původních místech. I přes tyto snahy existuje stále mnoho drobných památek, které jsou ve špatném stavu. Záleží pouze na ochotě obyvatel tyto stavby opravovat a zachovávat tak odkaz tohoto kulturního dědictví i dalším generacím (Valenčík, 2006).

Po roce 1989 vzniklo mnoho projektů, které si kladly za cíl opravu poničených drobných památek. Například v roce 2001 se Česko-německý fond budoucnosti zapojil do projektu „Opravy pamětních kamenů a křížů“ v Národním parku Šumava, a přispěl tak k mezinárodní spolupráci při dokumentování a opravě drobných památek (Dederová, 2004). Do projektu se také zapojil německý spolek Rotary-Distrikt Nordwestbayern und Thüringen, který na opravy přispěl celkem 30 300 euro (Zeeuw, 2004).

2. Cíle práce

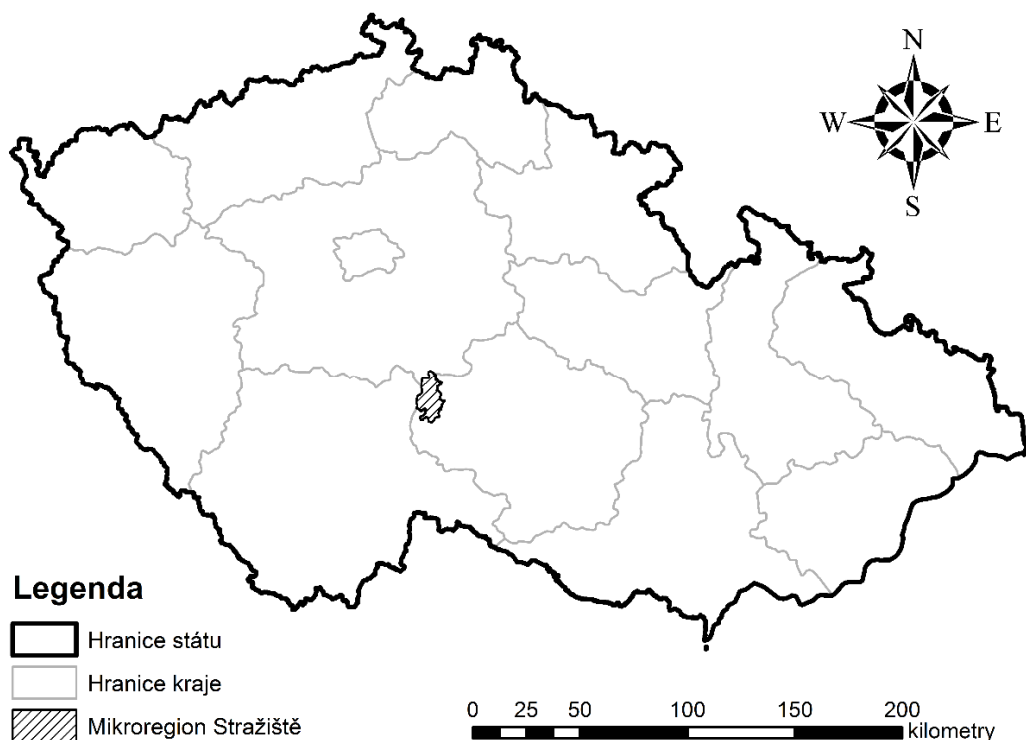
Cílem této práce je zmapovat objekty drobné lidové architektury v mikroregionu Stražiště. Za tímto účelem dojde nejprve k prozkoumání dostupných současných i historických map. Poté bude proveden terénní výzkum, během kterého budou objekty vyfotografovány a zdokumentovány. Ze získaných informací bude následně vytvořen přehledný katalog drobné lidové architektury v mikroregionu Stražiště. Výsledky výzkumu, a z nich vytvořené statistiky, budou popsány v závěrečné části této práce

3. Materiál

3.1 Obecná charakteristika mikroregionu

Mikroregion Stražiště se nachází v západní části Kraje Vysočina, kde přímo sousedí s Jihočeským a Středočeským krajem. Vznikl v roce 2001, kdy starostové členských obcí podepsali „Prohlášení starostů obcí o partnerství“. Důvodem vzniku mikroregionu bylo především snadnější a efektivnější řešení problémů, které členské obce spojovaly. Celé území mikroregionu spadá pod region soudružnosti NUTS II – Jihovýchod. Na počátku sdružoval mikroregion celkem dvacet obcí, kterými byly město Pacov, a městys Lukavec, obec Bratřice, Catoraz, Čáslavsko, Důl, Eš, Kámen, Lesná, Mezilesí, Pošná, Salačova Lhota, Samšín, Těchobuz, Útěchovice pod Stražištěm, Velká Chyška, Vysoká Lhota, Vyklantice, Zhořec a Zlátěnka. V roce 2015 se do mikroregionu připojily obce Dobrá Voda u Pacova a Věžná.

Obrázek č. 4: Poloha mikroregionu Stražiště

Zdroj: vlastní zpracování

Hlavní náplní mikroregionu je zajistit pro své členy řadu služeb. Jednou z nich je dotační servis, a to od přípravy žádostí a řízení projektu až po jeho realizaci. Dále mikroregion radí členským obcím při administraci zakázek, koordinuje společné nákupy vybavení a služeb nebo pomáhá se správou datových schránek a s propagací.

3.2 Historie mikroregionu

Název mikroregionu Stražiště je odvozen od stejnojmenného vrchu, který tvoří dominantu Pacovské pahorkatiny. Vrch Stražiště, vysoký 744 m n. m., byl nejspíše pojmenován podle své dávné funkce. Pověsti říkají, že v dobách nepřátelských nájezdů nebo válek byly na vrcholu zapalovány varovné hranice, sloužící jako strážné místo pro široké okolí. V roce 1878 byla na vrcholu kopce postavená dřevěná rozhledna, která sloužila necelých třicet let. Stará rozhledna poté byla nahrazena novou, vyšší rozhlednou. Ta zanikla v roce 1964. Dnes je na vrcholu pouze železný rozhlasový a televizní vysílač.

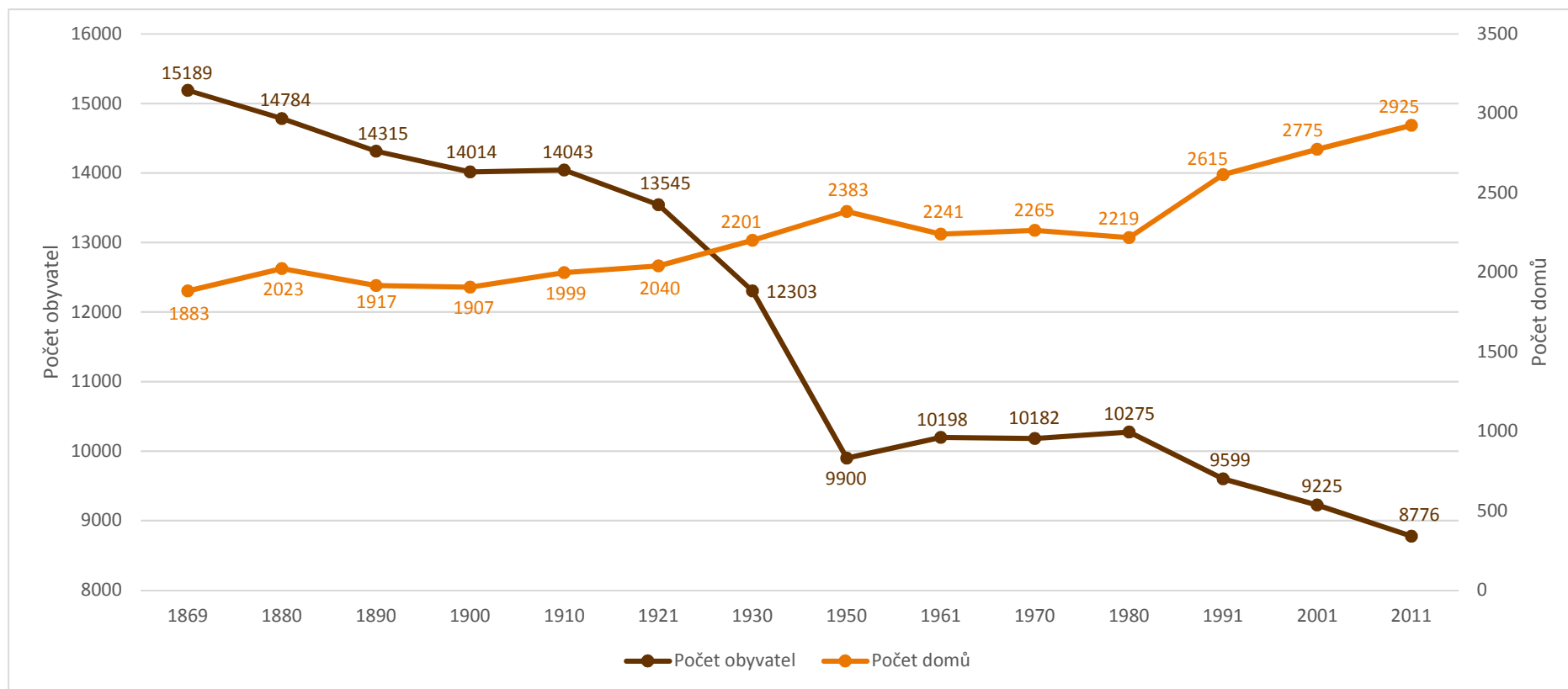
V roce 1673 našel pacovský barvíř Mikuláš na jihozápadním svahu Stražiště pramen, kterému byly později přisouzeny léčivé účinky. Případy, kdy se lidé po napití z pramene uzdravili, byly tehdy úředně vyšetřovány. Zprávy o vyléčených lidech se dodnes zachovaly v listinách strahovského kláštera. V osmnáctém století byla u pramene vystavěna kaple sv. Jana Křtitele. Vysvěcena byla v roce 1776. Od té doby se ke kapličce každoročně pořádaly poutě. Tato tradice je dodržována dodnes, a to v poslední červnovou neděli.

Hlavním centrem a sídlem mikroregionu je město Pacov. Pacov leží na rozhraní Kraje Vysočina a Jihočeského kraje, konkrétně mezi městy Pelhřimov a Tábor. První dochované písemné zmínky o městě pocházejí ze čtrnáctého století. V patnáctém století byla Pacovu dána první městská privilegia. Později v roce 1519 mělo město právo užívat svůj znak a pečeť. Povýšením na panské město se může Pacov pyšnit již od roku 1597.

Město Pacov je nejvíce známo díky básníku Antonínu Sovovi, který se zde 26. února roku 1864 narodil, a pro něhož byl Pacov a jeho okolí největším zdrojem básnické inspirace. Další významnou událostí pro Pacov bylo založení mezinárodní motocyklové federace FIM v roce 1904. Dva roky poté se 8. června konaly v Pacově první mezinárodní motocyklové závody, zvané „*Pacovský okruh*“. Dodnes je tato událost připomínána stejnojmenným závodem historických motocyklů, konaných každoročně v červnu. V neposlední řadě je Pacov znám také přesným časem, a to díky patnáctému poledníku, který město protíná.

3.3 Historický vývoj osídlení mikroregionu

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel a počtu domů v letech 1869–2011.

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování.

3.4 Vývoj počtu nábožensky věřících obyvatel v mikroregionu

V následující tabulce jsou uvedeny počty nábožensky věřících obyvatel ve srovnání s celkovými počty obyvatel jednotlivých obcí. Data jsou řazena dle současného správního rozdělení obcí. Zdrojem dat jsou sčítání lidu, domů a bytů, konané v letech 1991, 2001 a 2011.

Tabulka č. 1: Počet nábožensky věřících obyvatel v letech 1991, 2001 a 2011.

	1991		2001		2011	
	Počet věřících obyvatel	Celkový počet obyvatel	Počet věřících obyvatel	Celkový počet obyvatel	Počet věřících obyvatel	Celkový počet obyvatel
Bratřice	132	196	105	182	55	148
Cetoraz	171	289	109	278	74	307
Čáslavsko	168	173	95	116	39	107
Dobrá Voda u Pacova	64	89	43	80	29	80
Důl	část obce Pošná	část obce Pošná	23	53	15	50
Eš	44	55	34	51	11	55
Kámen	217	303	156	313	75	243
Lesná	61	70	42	67	30	73
Lukavec	943	1178	721	1137	369	1041
Mezilesí	145	156	111	131	35	127
Pacov	3158	5519	2266	5232	1244	4972
Pošná	217	345	106	221	53	281
Salačova Lhota	112	146	85	140	39	132
Samšín	166	192	96	177	42	156
Těchobuz	část obce Pacov	část obce Pacov	31	129	19	128
Útěchovice pod Stražištěm	95	138	87	123	22	108
Velká Chyška	260	334	191	301	89	302
Věžná	110	138	67	104	42	120
Vyklantice	189	225	130	186	44	163
Vysoká Lhota	30	43	17	26	8	17
Zhořec	část obce Pacov	část obce Pacov	69	134	29	120
Zlátenka	26	35	24	44	11	46

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování.

3.5 Duchovní správa mikroregionu

Území mikroregionu spadá pod správu českobudějovické a pražské diecéze, konkrétně pod vikariát Pelhřimov a vikariát Vlašim. Pod vikariáty poté spadají jednotlivé farnosti, kterými jsou:

- Římskokatolická farnost Cetoraz
přifařené obce – Cetoraz, Bedřichov, Velká Rovná
- Římskokatolická farnost Hořepník
přifařené obce – Lesná, Práslavice
- Římskokatolická farnost Křešín
přifařené obce – Skočidolovice, Štědrovice
- Římskokatolická farnost Lukavec
přifařené obce – Kopaniny, Lukavec, Bezděkov, Týmova Ves, Velká Ves, Mezilesí, Holýšov, Zelená Ves, Salačova Lhota
- Římskokatolická farnost Pacov
přifařené obce – Jetřichovec, Roučkovice, Pacov, Samšín, Zhořec
- Římskokatolická farnost Pošná
přifařené obce – Důl, Nová Ves, Nízká Lhota, Nový Dvůr, Pošná, Nesvačily, Proseč, Zahrádka, Vysoká Lhota, Zlátenka
- Římskokatolická farnost Velká Chyška
přifařené obce – Bratřice, Cetule, Útěchovice pod Stražištěm, Velká Chyška
- Římskokatolická farnost Věžná
přifařené obce – Dobrá Voda u Pacova, Eš, Kámen, Věžná, Brná
- Římskokatolická farnost Vyklantice
přifařené obce – Staré Vyklantice, Nové Vyklantice, Kateřinky, Petrovsko, Nový Smerdov, Starý Smerdov
- Římskokatolická farnost Zhoř u Pacova
přifařené obce – Zhoř, Těchobuz, Malá Černá, Velká Černá
- Římskokatolická farnost Čechtice
přifařená obec – Jelenov.

4. Metodika

4.1 Sběr a soupis dat

Prvním potřebným krokem byl sběr informací, tedy především získání jakéhokoliv soupisu nebo seznamu drobných prvků lidové architektury v řešeném území. Za tímto účelem byly osloveny následující osoby:

- Ing. Lukáš Vlček
starosta města Pacov, předseda spolku Via rustica z. s. a předseda Svazku obcí Mikroregionu Stražiště
- Bc. Jiří Hodinka
koordinátor spolku Via rustica z. s. a koordinátor Svazku obcí Mikroregionu Stražiště
- Ing. Otakar Pejša
vedoucí oboru životního prostředí a památkové péče městského úřadu v Pacově
- Bc. Vlastimil Simota
ředitel městského muzea Antonína Sovy v Pacově
- P. Mgr. Jaroslav Šmejkal
správce římskokatolické farnosti Pacov

Všechny zmíněné osoby potvrdily neexistenci jakéhokoliv soupisu drobných památek ve zkoumaném regionu. Vzhledem k této skutečnosti bylo potřeba vytvořit vlastní soupis drobných prvků lidové architektury. Nejprve bylo nutné získat mapový podklad, který by sloužil k vyznačení přibližné polohy staveb, a následné orientaci v terénu. Za tímto účelem byla v místním informačním centru pořízena mapa mikroregionu v měřítku 1:75 000. Do zakoupené mapy byly pomocí čísel zaznamenávány jednotlivé drobné stavby. Jako zdroj při zjišťování přesné polohy památek sloužila následující mapová díla:

- I. vojenské mapování
- II. vojenské mapování
- III. vojenské mapování
- Základní mapa ČR 1:10 000

- Topografická mapa v systému S-1952
- Letecká mapa na portálu www.mapy.cz
- Turistická mapa na portálu www.cykloserver.cz

Získané informace byly poté ověřovány během terénního průzkumu, při kterém byly případně získávány další informace od místních obyvatel.

4.2 Terénní průzkum

Po sběru a setřídění dat následoval terénní průzkum, jehož hlavní část proběhla v měsících červenec, srpen a září roku 2016. Během terénního průzkumu byly pořizovány detailní informace o každém objektu. Postup byl následující:

1. Určení druhu objektu

Při zkoumání objektu byl nejprve zjištěn jeho druh (kříž, kaple, kaplička, boží muka, zvonička, křížová cesta).

2. Určení použitého materiálu

Druhým krokem bylo určení materiálu, ze kterého se objekt, respektive jeho hlavní část, skládá (dřevo, kov, kámen, zdivo).

3. Posouzení stavu objektu

Následně byl autorem posouzen stav zkoumaného objektu. Stav byl klasifikován do tří skupin:

- špatný (silné poškození) – takto klasifikované objekty vyžadují celkovou rekonstrukci.
- dobrý (mírné poškození) – tyto objekty vyžadují zpravidla pouze dílčí opravy jako nový nátěr, opravení podezdívky a podobně.
- výborný (bez poškození) – do této kategorie spadají objekty, které nevyžadují žádné opravy. Jedná se především o nově zrekonstruované, nebo dobře udržované objekty.

4. Vyhledání nápisů na objektu

Pokud se na objektu nacházel jakýkoliv nápis, byl vyfotografován a následně zapsán.

5. Orientační zaměření objektu

Předposledním krokem bylo orientační zaměření objektu pomocí ručního GPS přístroje Garmin eTrex 10. Toto zaměření bylo použito pouze pro snadnější orientaci při následném zpracování dat a fotografií a jejich vyhledávání na mapách.

6. Pořízení fotografie objektu

Posledním krokem byla fotodokumentace objektu. Na pořízení fotografií byl použit fotoaparát Kodak Easyshare Max Z990.

Při fotografování památek v terénu bylo dodrženo několik níže popsanych důležitých pravidel:

- **Nefotografovat z čelního pohledu**

Při pořizování fotografie stojíme tak, aby na fotografii byla zobrazena nejen přední část objektu, ale i jeho boční strana. Díky tomu získáme prostorové informace o památce.

- **Nefotografovat na výšku**

Orientace fotografie by měla být v případě dokumentace drobných staveb vždy na šířku. Fotografie na šířku umožňuje lepší zachycení okolí památky.

- **Nefotografovat za špatných světelných podmínek**

Fotografie by měly být pořizovány za dobrého a slunného počasí. Nevhodné je také fotografovat v zimním období, kdy některé části památek zakrývá sníh.

4.3 Tvorba katalogu

Data, získaná z terénního průzkumu, byla použita na tvorbu katalogu drobné lidové architektury. Katalog byl rozříděn do třiceti pěti kapitol. Jednotlivé kapitoly zahrnují stavby, které byly nalezeny na ploše konkrétního katastrálního území. Každé stavbě byl poté přiřazen jeden evidenční list, který obsahuje následující informace:

- **Pořadové číslo objektu** – nejprve byly objekty rozděleny do katastrálních území, seřazených dle abecedního řazení. Jednotlivým objektům poté bylo přiřazováno číslo podle pořadí nálezů v terénu.

- **Okres** – název okresu byl zjištěn díky autorovým znalostem o místních poměrech.
- **Katastrální území** – název a číslo katastrálního území bylo zjištěno z veřejné databáze dostupné na adrese <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
- **Lokalita** – pomístní názvy lokalit byly zjištěny díky autorovým znalostem o místních poměrech nebo při dotazování místních obyvatel během terénního průzkumu.
- **Číslo parcely** – jednotlivá čísla parcel byla zjištěna z veřejné databáze dostupné na adrese <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
- **Souřadnice WGS-84** – souřadnice byly zjištěny pomocí funkce GPS, kterou poskytuje veřejná mapa dostupná na adrese <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
- **Souřadnice S-JTSK** – souřadnice byly zjištěny pomocí funkce GPS, kterou poskytuje veřejná mapa dostupná na adrese <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
- **Druh** – druh objektu zjištěný při terénním průzkumu.
- **Materiál** – materiál, z kterého se objekt, respektive jeho hlavní část skládá, zjištěný při terénním průzkumu.
- **Stav** – stav objektu zjištěný při terénním průzkumu.
- **Nápis** – nápis na objektu, nalezený při terénním průzkumu.
- **Chráněn NPÚ** – informace, zda je objekt pod právní ochrannou Národního památkového ústavu. Tato informace byla zjištěna z veřejného památkového katalogu dostupného na adrese <http://pamatkovykatalog.cz/>
- **Vlastník** – identifikační údaje vlastníka, na jehož pozemku se nachází evidovaná stavba. Tato informace byla zjištěna z veřejné databáze dostupné na adrese <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
- **Fotografie** – fotografie pořízená při terénním průzkumu, upravená pomocí funkce „Upravit úroveň barev“ v programu GIMP verze 2.8.14.
- **Datum pořízení fotografie** – datum, kdy byla fotografie při terénním průzkumu pořízena.
- **Autor záznamu** – identifikace autora, který provedl záznam do evidenčního listu.

Obrázek č. 5: Prázdný evidenční list

MAPOVÁNÍ PRVKŮ DROBNÉ LIDOVÉ ARCHITEKTURY V MIKROREGIONU STRAŽIŠTĚ

OBJEKT Č.

ZÁKLADNÍ GEOGRAFICKÉ ÚDAJE	
OKRES	
KATASTRÁLNÍ ÚZEMÍ	
LOKALITA	
ČÍSLO PARCELY	
SOUŘADNICE WGS-84	
SOUŘADNICE S-JTSK	

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O OBJEKTU	
DRUH	
MATERIÁL	
STAV	
NÁPIS	
CHRÁNĚN NPÚ	
VLASTNÍK	

--

DATUM POŘÍZENÍ FOTOGRAFIE	
AUTOR ZÁZNAMU	

Zdroj: vlastní zpracování.

4.4 Tvorba mapy

Získaná data byla také použita na tvorbu přehledné mapy, která zaznamenává polohu každého nalezeného objektu. Celá mapa byla tvořena v programu ArcMap 10. Postup při tvorbě mapy byl následující:

1. Vymezení hranice mikroregionu

Jako první byl založen shapefile typu polygon s názvem „Mikroregion_Straziste.shp“. Pomocí nástroje editace byla poté vymezena hranice mikroregionu. Jako podkladová mapa byla použita Základní mapa 1:10 000, získaná pomocí služby WMS.

2. Vymezení hranic katastrálních území

Druhým krokem bylo založení dalšího shapefile typu polygon, tentokrát s názvem „Hranice_ku“. Opět pomocí nástroje editace byla vymezena hranice jednotlivých katastrálních území, nacházejících se na ploše mikroregionu Stražiště. Jako podkladová mapa byla použita Základní mapa 1:10 000, získaná pomocí služby WMS.

3. Vytvoření mapových značek

Dalším krokem bylo vytvoření vlastních mapových značek. Za tímto účelem byl pro každý typ objektu (kříž, kaple, kaplička, boží muka, zvonička, křížová cesta) založen bodový shapefile. Poté byla pro každý typ objektu pomocí nástroje „Upravit symbol“ vytvořena nová mapová značka.

Obrázek č. 5: Mapové značky

Zdroj: vlastní zpracování

4. Umístění objektů do mapy

Předposledním krokem bylo umístění všech nalezených objektů do mapy, a to pomocí již zmíněných vytvořených mapových značek. Každá značka byla dále barevně odlišena podle stavu objektu. Zeleně byly značeny objekty ve výborném stavu, oranžově objekty v dobrém stavu a červeně objekty ve stavu špatném. Jako podkladová mapa byla použita Základní mapa 1:50 000, získaná pomocí služby WMS.

5. Export mapy

Nakonec byla do mapového výkresu přidána legenda, severka a měřítko mapy. Mapa poté byla pomocí funkce „Exportovat mapu“ exportována do formátu TIFF.

5. Výsledky a diskuze

5.1 Obec Bratřice

Obec Bratřice se nachází asi 7 km severně od Pacova. První písemné zmínky o obci pochází již z roku 1273. Pod správu obce Bratřice spadá také místní část Cetule, poprvé zmíněná v zemských deskách roku 1614 (Kraj Vysočina, 2015). Zvláštní název této obce pochází patrně ze středolatinského slova *scedula* nebo středohornoněmeckého slova *zetele*. Obě tato slova mají souvislost s cedulí (Janáč a kol., 2006). K datu 1. 1. 2016 zde žilo 148 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.1.1 Katastrální území Bratřice

Výměra:	10,34 km ²
Počet nalezených objektů:	10

Jedním z vybraných objektů je kovový kříž, nacházející se u silnice spojující obce Salačova Lhota a Bratřice. Do jeho zdobně tvarovaného podstavce je vyryt rok 1863, který jej řadí mezi nejstarší nalezené kříže. O pár let mladší kříž z roku 1890 nalezneme u křižovatky do obce Cetule. Uprostřed zmíněné obce nalezneme také rezavý kovový kříž, který je ve velmi špatném stavu.

Naopak ve velmi dobrém stavu je čtvercová návesní kaple v Bratřicích. Kaple pochází z první poloviny devatenáctého století a je památkově chráněna. Ze stejné doby pochází také kaple vystavěná na svahu kopce Stražiště. Její nezvyklé umístění je dáno údajně léčivým pramenem, nad kterým je postavena. Stejně jako v předchozím případě je kaple zapsanou kulturní památkou.

5.2 Obec Cetoraz

Obec Cetoraz najdeme zhruba 4 km jihozápadně od Pacova. Název obce pochází ze jména „Ceťorad“, který pojmenovává toho, kdo má rád dobové peníze zvané cety (Profous, 1954). První zmínka o obci pochází z roku 1304. V okolí obce nalezneme několik rybníků. Největší z nich je rybník Valcha, jehož rozloha činí 7 ha. Tento rybník je rovněž největším rybníkem v mikroregionu Stražiště (Cetoraz, 2006). Ke dni 1. 1. 2016 žilo v Cetoraz 292 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.2.1 Katastrální území Cedoraz

Výměra: 12,04 km²

Počet nalezených objektů: 12

Na vymezeném území bylo nalezeno devět křížů a tři malé kapličky. Za obcí u silnice na Tábor stojí kovový kříž, obklopen dvěma mohutnými stromy, které dokazují jeho stáří. Ve spodní části kříže se nachází tabule s nápisem: „*Zde se uč jak šťastně život skončit máš! Duši odej Bohu jako Kristus náš.; Postaven k cti a slávě Boží nákladem počestné Cedoroské obce. 1849.*“ Na druhé straně obce, u silnice na Pacov, se nachází také kovový kříž, který je ale ve špatném stavu. Protože několik let ležel v příkopu, je celý zrezlý a vyžaduje nový nátěr. Oproti tomu všechny nalezené kapličky jsou díky rekonstrukci ve výborném stavu a nevyžadují tak v dohledné době žádnou opravu.

5.3 Obec Čáslavsko

Obec Čáslavsko leží asi 15 km severně od Pacova. Mimo stejnojmenné obce jej tvoří místní části Kopaniny, Štědrovice, Jelenov a Skočidolovice. Samotná obec vznikla roku 1304. Toho roku německý císař Albrecht vypálil část města Čáslav. Osmnáct rodin, které byly najednou bez domova, se vydalo hledat své nové obydlí. Jejich putování skončilo právě na místě dnešní obce Čáslavsko, kterou pojmenovali po svém bývalém domovu (Kraj Vysočina, 2015). Ke dni 1. 1. 2016 zde žilo 107 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.3.1 Katastrální území Čáslavsko

Výměra: 6,66 km²

Počet nalezených objektů: 10

Přímo na čelní straně návesního prostoru v Čáslavsku stojí kaple, zasvěcená narození Panny Marie. Vedle vstupních dveří je umístěna tabule připomínající jména padlých vojáků ve světové válce. Kaple je v dobrém stavu, ale vyžadovala by očištění přední strany fasády a nátěr střechy věžičky. V lokalitě Čáslavska dále nalezneme pět křížů. Tři z nich jsou díky pravidelné údržbě ve velmi dobrém stavu. Ve špatném stavu je kříž u silnice na Nové Práchnany a kříž v místní lokalitě „Ve Skalách“.

Na ploše katastrálního území Čáslavsko leží také obce Jelenov a Kopaniny. V Jelenově na návsi stojí dřevěná zvonička. Ta je tvořena takzvaným vidlákem, který je ze shora chráněn stříškou. Na konci obce za poslední chalupou nalezneme také kovový kříž. Na návsi obce Kopaniny vedle sebe stojí jediné dva nalezené objekty v této obci. Jedná se o dobře udržovaný kříž s vysokou kamennou podezdívkou, vedle kterého stojí dřevěná zvonička stejného typu jako v obci Jelenov.

5.3.2 Katastrální území Štědrovice

Výměra: 2,90 km²

Počet nalezených objektů: 3

Na návsi obce Štědrovice nalezneme zrekonstruovanou kapli, která je ve výborném stavu. Kaple je čtvercového půdorysu. U křižovatky na okraji obce nalezneme udržovaný, černě natřený kovový kříž. Do tohoto katastrálního území náleží také obec Skočidolovice. Nad obcí se nachází malý remízek, který tvoří hranici katastrálního území. V něm nalezneme poslední objekt, kterým je kovový kříž.

5.4 Obec Dobrá Voda u Pacova

Obec s názvem Dobrá Voda u Pacova najdeme asi 3 km jižně od obce Kámen, ve které se nachází hrad. Hrad, k jehož panství patřila i obec Dobrá Voda u Pacova, měl na vznik a vývoj obce největší vliv. První písemnou zmínku o obci nalezneme z roku 1318 (Obec Dobrá Voda u Pacova, 2017). Ke dni 1. 1. 2016 zde žilo 95 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.4.1 Katastrální území Dobrá Voda u Pacova

Výměra: 4,15 km²

Počet nalezených objektů: 9

Kromě objektu návesní kapličky, postavené v roce 1885, jsou všechny nalezené objekty kříže. Je nutné zdůraznit, že většina z nich je ve velmi špatném stavu. Asi v nejhorším stavu je kříž západně od kapličky, jehož horní část je ulomena a opřena o kamenný podstavec. Ostatní kříže vyžadují především nový nátěr a základní údržbu jejich okolí. Za zmínku stojí také pěkný kamenný kříž v místní lokalitě „Ve vápenkách“, který je zarostlý v keřích. Ve výborném stavu je kříž u návesní kaple,

kteřá je nově zrekonstruovaná. Při terénním průzkumu byl u silnice k obci Kámen nalezen nový kříž z roku 2015, který není zaznamenán v žádném zmíněném mapovém podkladu.

5.5 Obec Důl

Obec Důl nalezneme asi 3 km jihovýchodním směrem od Pacova. První dochované zmínky o obci pocházejí z roku 1542. K obci náleží i místní část s názvem Nová Ves, poprvé písemně zmíněna v roce 1842 (Kraj Vysočina, 2015). Ke dni 1. 1. 2016 žilo na území obce Důl celkem 57 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.5.1 Katastrální území Důl

Výměra: 2,32 km²

Počet nalezených objektů: 7

Dominantou obce Důl je návesní kaple sv. Jana Nepomuckého. Kaple je díky rekonstrukci ve výborném stavu. V srpnu roku 2014 byla kaple znovu vysvěcena. Mezi nalezené objekty byl zařazen i bývalý kříž u rybníka Dolák, připomínající tragickou smrt Ludmily Hláskové. Dnes tento objekt tvoří pouze původní vysoký kamenný podstavec, na kterém je místo kříže umístěna malá soška anděla. Zbytky kříže nalezneme také na stráni u okraje obce, kde zbyl pouze základní kámen, železná opěra a ulomená horní část. O pár metrů dále od zmíněného objektu nalezneme ve skupině stromů starý kamenný kříž. Z nápisu na jeho spodní části lze rozeznat pouze rok 1898. Okolí tohoto objektu není udržováno. Do katastrálního území Důl náleží také obec Nová Ves, v jejímž středu nalezneme rovněž rekonstruovanou návesní kapli.

5.6 Obec Eš

Obec Eš nalezneme asi 5 km jižně od Pacova. Její krátký a nevšední název pochází z německého slova „die Esche“, což je německý výraz pro jasan. Jiní jazykovědci tvrdí, že název pochází z bavorského nářečí. Tam je slovo Esch nebo Esche používáno pro vyjádření několika polí, ležících vedle sebe. První písemnou zmínku o obci nacházíme v roce 1415 (Janáč a kol., 2006). K 1. 1. 2016 žilo v Eši 63 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.6.1 Katastrální území Eš

Výměra: 4,07 km²

Počet nalezených objektů: 7

Kromě zrekonstruované návesní kaple, postavené v roce 1866, a k ní připevněného kovového kříže, bylo nalezeno pět různých křížů. V poli před obcí Eš je v doprovodu dvou stromů umístěn kovový kříž, nesoucí vzpomínku na místního obyvatele Josef Podušku, který byl v roce 1919 zabit v Rusku. Jiný kamenný kříž v obci je postaven na památku nezvěstného obyvatele Václava Mareše. Jako poslední byl při terénním průzkumu nalezen objekt, který se nachází u památkově chráněné roubenky. Jedná se o kříž se soškou, který je upevněn v kamenném podstavci.

5.7 Obec Kámen

Obec Kámen leží 7 km jižně od Pacova. Dominantou této obce je hrad, jehož nejstarší část pochází z poloviny třináctého století. První písemná zmínka o obci je z roku 1316. Do správy obce Kámen patří také jeho místní části Nový Dvůr a Nížká Lhota. Nový Dvůr, původně nazývaný Neuhof, byl založen již v roce 1808. Majitelé tohoto dvora se rychle střídali, a tak docházelo vždy k velkým změnám. První písemnou zmínku o obci Nový Dvůr datujeme do roku 1842. Druhou místní část tvoří obec Nížká Lhota, původně nazývaná Německá Lhota. Obec vznikla v třináctém století, kdy němečtí kolonisté obsadili místní půdu. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1430 (Obec Kámen, 2017). V obci Kámen a jejích místních částech žilo ke dni 1. 1. 2016 celkem 268 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.7.1 Katastrální území Kámen u Pacova

Výměra: 4,61 km²

Počet nalezených objektů: 5

Na kraji obce, nedaleko od hradu Kámen, se nachází kamenný kříž. Tento kříž je věnován památce Václava Růžičky z Kamena, který v roce 1918 padl na italském bojišti. Na samém okraji katastru se nachází také kamenný kříž, věnován neznámému bojovníkovi, který se stal obětí světové války v letech 1914 – 1918. Ve špatném stavu je kříž u silnice vedoucí na Pelhřimov, vystavěný na památku obyvatele Františka

Roubíka, který padl v bitvě u Zborova. Pod nedalekým letišťem se nachází kamenný podstavec se zbytkem ulomeného kříže.

5.7.2 Katastrální území Nížká Lhota

Výměra: 3,46 km²
Počet nalezených objektů: 6

Zhruba uprostřed obce Nížká Lhota se nachází zrekonstruovaná návesní kaple. Nápis na kovovém kříži, který je ke kapli připojen, prozrazuje rok obnovy 2012. Před obcí u silnice na Kámen nalezneme ještě dva kovové kříže, oba s novým nátěrem. Je důležité zmínit, že všechny zmíněné objekty jsou ve výborném stavu. V o trochu horším, přesto dobrém, stavu je pak kamenný kříž z devatenáctého století, umístěný na návsi.

Do území spadá také obec Nový Dvůr, kde byl nalezen jeden objekt. Je jím kříž, který nachází vedle místního zámku. Samotné tělo kříže je vyrobeno z kovu a zasazeno do velkého kamene.

5.8 Obec Lesná

Obec Lesná leží zhruba 10 km severovýchodně od Pacova. První zmínku o této obci, spojenou s nedaleko ležícím hradem Smolín, zaznamenáváme v druhé polovině třináctého století. Hrad, který v průběhu let měnil své vlastníky, byl v roce 1578 opuštěn. Poté se místní obyvatelé přesunuli na současné místo, kde si ze zbytků hradu a hradních zdí postavili svá sídla (Jíra, 2007). Počet obyvatel k 1. 1. roku 2016 je roven 74 (Český statistický úřad, 2016).

5.8.1 Katastrální území Lesná u Velké Chyšky

Výměra: 4,42 km²
Počet nalezených objektů: 8

Kromě třech typických kovových křížů byly na ploše území nalezeny také dva kříže kamenné. Na obou se opakuje vytesaný motiv rukou a srdce. Na návsi obce se nachází zrekonstruovaná kaplička s křížkem. Oba objekty pocházejí z druhé poloviny devatenáctého století a jsou památkově chráněny. Nově zrekonstruovaná je i kaplička

v lokalitě „Na Štěpnici“. Vedle této kapličky se nachází také kříž. Kříž je tvořen kamenným podstavcem a dřevěným tělem.

5.9 Obec Lukavec

Obec Lukavec se nachází zhruba 11 km severně od Pacova. Název obce je odvozen od lukavého potoka, tedy potoka tekoucího mezi lukami. Ve starých dokumentech se setkáváme také s názvem Brankovice. V druhé polovině čtrnáctého století jsou uváděny oba názvy, většinou v sousloví „Lucawecz sive Brancowicz“. Toto pojmenování nalezneme i v první písemné zmínce, pocházející z rejstříku papežských desátků z roku 1352. Obec má také své místní části Bezděkov, Týmova Ves a Velká Ves. První písemná zmínka o Týmově Vsi pochází z roku 1385, o Velké Vsi až z roku 1409 (Martínek a Zeman, 2002). V obci Lukavec i v jeho místních částech žilo ke dni 1. 1. 2016 celkem 999 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.9.1 Katastrální území Lukavec u Pacova

Výměra: 10,64 km²

Počet nalezených objektů: 17

V obci Lukavec se nachází jediná nalezená křížová cesta. Tuto cestu tvoří celkem čtrnáct žulových sloupků, do kterých jsou vsazeny desky s vyrytými motivy jednotlivých zastavení. Kousek nad posledním z těchto zastavení nalezneme památkově chráněná boží muka sv. Rocha, pocházející z přelomu 18. a 19. století. V roce 2010 byla tato muka opravena. Nedaleko božích muk stojí tzv. Kalvárie, tvořena třemi kříži. Původně se na soklech těchto křížů nacházely tři plastiky. Stejně jako boží muka je i sousoší Kalvárie památkově chráněno. Kromě zmíněných objektů nalezneme v řešeném území celkem devět křížů.

Do katastrálního území patří také obec Bezděkov, v jejímž pomyslném středu stojí zdobený kamenný kříž. Nedaleko tohoto kříže nalezneme návesní kapli, která v nedávné době prošla rekonstrukcí. Před obcí u silnice do Lukavce nalezneme poslední objekt. Je jím dřevěný kříž zasazený do kamenného soklu.

5.9.2 Katastrální území Týmova Ves

Výměra: 6,49 km²

Počet nalezených objektů: 3

Kousek od autobusové zastávky, na rohu areálu firmy DDL, stojí u rozcestí kovový kříž s kamenným podstavcem. Celý objekt je spolu s jeho okolím velmi dobře udržován. Další, taktéž výborně udržovaný, kříž se nachází u cesty vedoucí k místnímu vodojemu. Kovový kříž je tu zasazen do kamenného podstavce, na kterém se nachází symbol kalichu. Před podstavcem leží dva kamenné schodové stupně. Posledním nalezeným objektem je zrekonstruovaná kaple, která stojí uprostřed návsi.

5.9.3 Katastrální území Velká Ves

Výměra: 4,35 km²

Počet nalezených objektů: 4

Prvním nalezeným objektem je opravená návesní kaple obce Velká Ves. Kaple má obdélníkový půdorys a zdobně tvarovaný štít. Kousek od kaple stojí oplocený kamenný kříž z roku 1888. Stejný kříž, ale bez letopočtu, nalezneme za obcí v lokalitě „Nad stodolami“. Jako poslední byl nalezen kovový kříž z roku 1792, který se nachází v lese pod obcí. Kříž je v dobrém stavu, potřeboval by ale očistit a znovu natřít.

5.10 Obec Mezilesí

Obec Mezilesí leží na západ od obcí Salačova Lhota a Lukavec. První písemné zmínky o této obci pocházejí z roku 1352. Obec tvoří také její místní části Holýšov a Zelená Ves. O Holýšově se poprvé píše v roce 1380. Zelená Ves vznikla později, někdy koncem osmnáctého století, nedaleko vybudovaného zámku z roku 1707. První písemné zmínky se objevily až v roce 1843 (Pavlů, 2015). K 1. 1. 2016 žilo v Mezilesí a jeho částech 120 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.10.1 Katastrální území Mezilesí

Výměra: 6,98 km²

Počet nalezených objektů: 10

V obci Mezilesí nalezneme čtyři kříže. První z nich je z kovu, a nalezneme jej u polní cesty vedoucí do obce Těchobuz. Druhý, taktéž kovový, kříž nalezneme u plotu před obecním úřadem. Zbylé dva kříže nalezneme poblíž hřbitova, a to přes silnici od místního kostela a za hřbitovem. Kamenný kříž naproti kostelu byl v roce 2016 opraven a navrácen na jeho původní místo. Jeden velmi zachovalý kovový kříž nalezneme také mimo obec Mezilesí, konkrétně u odbočky na Karbanův mlýn.

Do katastrálního území Mezilesí patří také obce Holýšov a Zelená Ves. Na návsi v Holýšově stojí zrekonstruovaná čtvercová kaple. V její blízkosti se nachází kamenný kříž z roku 1907. Další kamenný kříž stojí u hlavní silnice ihned na okraji obce. Na kříži jsou vyobrazeny motivy rukou a srdce. V dolní části je pak vytesán rok 1847. Poslední „holýšovský“ kříž se nachází u hlavní silnice mezi obcí Holýšov a Mezilesí. Na území obce Zelená Ves byl objeven pouze jeden objekt. Nalezneme ho u první stavby, těsně před začátkem obce. Jedná se o kamenný kříž, který je mírně znečištěný.

5.11 Obec Pacov

Obec Pacov je centrem mikroregionu Stražiště. Historie obce sahá až do druhé poloviny třináctého století, kdy bylo území okolo tehdejšího královského hradu postupně osidlováno. Tuto skutečnost dokládá archeologický nález náhrobku pana Hrona z Pacova, pocházející z období kolem roku 1300 (Vlček a kol., 2014). První písemnou zmínku o Pacově nacházíme v knize Rožmberské roku 1316, kde je popsán spor o majetek Oldřicha z Pacova (Balounová a kol., 1997).

Do administrativního celku spadá kromě města Pacov také pět místních částí. První z nich je obec Bedřichov, poprvé písemně zmíněna v roce 1203. Obec se pravděpodobně jmenuje podle jejího prvního majitele, kterým byl strahovský opat Bedřich (Schreiberová, 2000). Druhou místní částí je obec Jetřichovec, jejíž název pochází z osobního jména Jetřich, odvozeného z německého Ditrich. Až do počátku devatenáctého století nalezneme názvy Jetřichovetz a Dětrichowetz. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1417 (Míka, 2011). Třetí místní část tvoří obec Roučkovice, poprvé zmíněna v roce 1388 (Lapáček, 2016). Dalšími přidruženými obcemi jsou Velká Rovná a Zhoř. V Pacově i jeho místních částech žilo k 1. 1. 2016 celkem 4857 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.11.1 Katastrální území Bedřichov u Zhořce

Výměra: 1,90 km²

Počet nalezených objektů: 3

Prvním z objektů je kovový kříž, který nalezneme na rozcestí u silnice vedoucí do obce Zhořec. I když jsou samotné části kříže nepoškozené, vyžadovaly by nový nátěr. Druhým objektem je návesní kaple, vybudovaná v roce 1935. Kaple je díky nedávné rekonstrukci ve výborném stavu a nevyžaduje žádné opravy. Posledním nalezeným objektem je kovový kříž, stojící na okraji lesa nedaleko autobusové zastávky. Na první pohled je zřejmé, že kříž je udržovaný a nepoškozený.

5.11.2 Katastrální území Jetřichovec

Výměra: 3,99 km²

Počet nalezených objektů: 4

Na návsi obce Jetřichovec se nachází kříž a kaple původně zasvěcená sv. Janu Nepomuckému. V roce 2014 byla zrekonstruovaná kaple znovu vysvěcena. Před kaplí se nachází kovový kříž. Dalším nalezeným objektem byl taktéž kovový kříž, stojící za domem č. p. 43. Jako poslední byl nalezen kříž u křižovatky „k Hladovu“. Jedná se o typický kovový kříž zasazený do kamenného podstavce.

5.11.3 Katastrální území Pacov

Výměra: 16,12 km²

Počet nalezených objektů: 18

V Pacově a jeho okolí nalezneme velké množství drobných staveb, z nichž několik je památkově chráněno. Prvním památkově chráněným objektem je výklenková kaplička, nacházející se na valu před zámekem. V nice této kapličky je umístěna kopie původní sochy sv. Jana Nepomuckého. Památkově chráněná je také barokní kaple sv. Anny. Ta byla postavena v letech 1701–1703 na místě údajně léčivého pramene. Dalším objektem jsou zděná boží muka z osmnáctého století, stojící u silnice vedoucí k obci Pošná. Patrně nejstarší nalezený objekt nalezneme u silnice na Roučkovice. Jsou jím kamenná barokní pilířová boží muka z roku 1678, která jsou rovněž památkově chráněna. Další boží muka najdeme u č. p. 735 a u nedaleké

„Červenkovy zahrady“. Poslední zmíněná boží muka jsou lidmi často mylně označována jako kaplička. Ve skutečnosti se ale jedná o boží muka přechodného typu.

Na území také nalezneme celkem deset křížů. Netypický podstavec má kříž v lokalitě „Kozimberk“, na kterém je vyryt nápis J.W. s letopočtem 1868. Zajímavý nápis nalezneme také na podstavci kříže před kostelem sv. Michaela. Na podstavci je napsáno: „*WáCLaW CzVLIk Městan z paCoWa neChaL postaWIt kříž tento ke Cti a sLawě krysta Wtěleného a VkrÍžoWaného 1835.*“ Kromě křížů najdeme v okolí Pacova také dvě výklenkové kapličky. Jedna stojí na hranici katastru u obce Nová Ves, druhá pak u silnice do obce Bedřichov.

5.11.4 Katastrální území Roučkovice

Výměra: 6,95 km²

Počet nalezených objektů: 6

Nedávnou rekonstrukcí prošla návesní kaple, stojící v obci Roučkovice. Při kapli stojí stříbrně natřený kříž, který sem byl umístěn v roce 1898. V území se dále nacházejí čtyři kamenné kříže. První kříž, situován u silnice před vjezdem do obce, byl v roce 1933 věnován Annou a Marií Novákovými. Druhý kříž pochází z roku 1847 a je situován na rozcestí mezi domy č. p. 8 a č. p. 30. Třetí kamenný kříž nacházející se pod lesem není datován. Čtvrtý kříž je umístěn v poli pod zemědělským družstvem. Kříž byl ke konci roku 2016 poničen. Jeho horní část byla až do jara 2017 opřena o podstavec. Nyní je kříž již opraven.

5.11.5 Katastrální území Velká Rovná

Výměra: 3,47 km²

Počet nalezených objektů: 4

Nedaleko od okraje obce stojí uprostřed louky v doprovodu dvou starých stromů první nalezený objekt. Je jím kovový kříž, který je zasazen do kamenného podstavce. U louky severně nad obcí stojí druhý kříž. Zajímavý je jeho podstavec, který je tvořen studniční skruží přikrytou víkem. Třetí kříž stojí na soukromém oploceném pozemku vedle domu s č. p. 19. Kříž je kamenný, s ozdobou ve tvaru kalicha. Jen několik metrů od něj se nachází opravená návesní kaplička.

5.11.6 Katastrální území Zhoř u Pacova

Výměra: 3,43 km²

Počet nalezených objektů: 8

Všechny nalezené objekty v tomto katastrálním území tvoří kovové kříže. Asi nejzachovalejší z nich nalezneme u hřbitovní zdi v obci Zhoř. Na tomto kříži se nachází zajímavý nápis: „*Neopust' nás, Zhořská Máti, až budem Tebe vzývati!*“. V blízkosti druhého hřbitova, který se nachází za obcí, stojí další tři kříže. Dva z nich nalezneme přímo před vstupní bránou, třetí pak na kraji nedalekého lesa. Ostatní kříže jsou různě rozmístěny v okolí obce.

5.12 Obec Pošná

Obec Pošná se nachází 3 km jihovýchodně od Pacova. První písemná zmínka o ní pochází z roku 1369. Název této obce pochází z původního tvaru Pošeň, označující pošněv dvůr (Profous, 1954). Administrativně pod obec spadají také místní části Nesvačily, Proseč a Zahrádka (Klika, 2006). K 1. 1. 2016 zde žilo 240 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.12.1 Katastrální území Pošná

Výměra: 4,78 km²

Počet nalezených objektů: 6

Dva z nalezených objektů v tomto katastrálním území jsou v dobrém stavu a vyžadují pouze běžnou údržbu. V prvním případě se jedná se o kovový kříž stojící u kostela, který by měl být očištěn a znovu natřen. Druhým objektem je kovový kříž na hranici katastrálního území, konkrétně u silnice vedoucí k obci Zahrádka. Ostatní objekty jsou ve výborném stavu. Jedním z nich jsou památkově chráněná kamenná pilířová boží muka, pocházející z roku 1609. Střední část objektu má bílou barvu, podstavec a stříška jsou červené. Do stejných barev je sladěna i malá zděná kaplička, nacházející se asi 200 metrů odsud. Nově zrekonstruovaná je malá kaplička s nápisem JHS, stojící u místního hřbitova. U silnice mezi Pošnou a Prosečí stojí poslední nalezený objekt, kterým je nově natřený kovový kříž.

5.12.2 Katastrální území Proseč u Pošné

Výměra: 4,82 km²

Počet nalezených objektů: 9

Hned na začátku je nutné upozornit na objekt stojící těsně před obcí Proseč. Je jím malá kaplička, která je ve velmi špatném stavu. Kaplička se nachází mezi dvěma mohutnými stromy, které dokládají její stáří. Od kapličky je krásný výhled na okolní krajinu. Celý objekt je nutné v co nejbližší době zrekonstruovat.

Na návsi obce Proseč stojí nově zrekonstruovaná kaplička s červenou věží. Mezi další objekty patří dále kovové kříže, nalezené v lokalitách „Na Pazdernách“ a „Ve Žlíbcích“. Do tohoto katastrálního území náleží také kříž nalezený před Dolským mlýnem.

Na ploše katastrálního území se kromě obce Proseč nachází také obec Nesvačily. Dominantou této obce je zrekonstruovaná návesní kaplička s nápisem JHS 1909. Vedle kaple stojí opravený kovový kříž. Za stavením č. p. 14 nalezneme výborně udržovaný kovový kříž s nápisem „*Pochválen buď Pán Ježíš Kristus*“. Nový nátěr by zasloužil další kovový kříž, nalezený v lokalitě „Čihadlo“.

5.12.3 Katastrální území Zahrádka u Pošné

Výměra: 3,71 km²

Počet nalezených objektů: 6

Na první objekt v tomto katastrálním území narazíme ihned na kraji obce Zahrádka. Je jím běžný kovový kříž, který stojí jen několik metrů před dopravní cedulí. Na návsi pak uvidíme zrekonstruovanou čtvercovou kapličku. Před kaplí stojí také kamenný kříž z roku 1884. Oba objekty se nacházejí v souboru, který je zapsán v seznamu kulturních památek. Stejný kříž, jako před kaplí, stojí i před oplocením domu s č. p. 9. Na kříži je i v tomto případě vytesán letopočet 1884. Další kamenný kříž je situován před domem s č. p. 14. Nedaleko obce Zahrádka se nachází lokalita „Houskův mlýn“, kde stojí poslední nalezený kamenný kříž. Najdeme ho za domem s č. p. 35. Tento kříž pochází z roku 1903.

5.13 Obec Salačova Lhota

Obec Salačova Lhota se nachází zhruba 6 km severně od Pacova. V prvních písemných zmínkách, které pocházejí z roku 1407, je obec uváděna pod názvem „Salaczowa Lhota“. Název „Lhota“ pochází z doby osidlování, kdy novousedlíci nemuseli do určité lhůty platit jakékoliv poplatky. K obci náleží také místní části Malá Černá a Velká Černá. Obě zmíněné vesnice jsou známé z písemných pramenů pocházejících již z roku 1316. Svoje nynější názvy získaly vesnice v roce 1842, kdy byly pojmenovány jako „Grosz Černá“ a „Klein Černá“. Zanikl tak původní název „Črnná“, který značil červenou barvu (Kadlec a kol., 2006). Ke dni 1. 1. 2016 žilo v těchto obcích dohromady 135 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.13.1 Katastrální území Salačova Lhota

Výměra: 5,98 km²

Počet nalezených objektů: 14

Uprostřed obce Salačova Lhota se nachází neobvyklá návesní kaple, která je nově zrekonstruovaná. Naproti kapli nalezneme první kříž. Ten dal místní obyvatel postavit již v roce 1806. Další kříž stojí kousek za okrajem obce, u silnice do obce Mezilesí. Kamenný kříž byl v roce 1901 postaven manželi Lhotkovými. V minulosti stál tento kříž asi o 50 m blíže k obci. V lese za obcí, u silnice na Lukavec, stojí další železný kříž, místními obyvateli zvaný „Průšův křížek“. Tento kříž je ve velmi špatném stavu a potřeboval by celkovou opravu. Jeden kamenný kříž nalezneme ihned za obcí, u silnice k obci Bratřice. Kříž byl postaven v roce 1958 kvůli tragické smrti místního hospodáře, na kterého při svozu obilí padl trám.

V katastrálním území nalezneme také obce Velká Černá a Malá Černá. V obci Malá Černá, v lokalitě „U strážky“ stojí neobvyklá betonová zvonička, jejíž zvon opatřil v roce 1933 tehdejší kněz František Vacek. Vedle zvoničky stojí kovový kříž s nápisem „Vzpomínáme“. Ve Velké Černé nalezneme čtyři kovové kříže a návesní kapli, která je zrekonstruovaná. Před kaplí stojí opravený kříž, postavený manželi Buřičovými v roce 1901.

5.14 Obec Samšín

Obec Samšín se nachází 5 km severovýchodně od Pacova. První písemné zmínky o obci nalezneme v urbáři Oldřicha z Rožmberka, napsaném ještě před rokem 1373. Tam je obec zapsána pod dobovým názvem „Sampschin“. K obci Samšín také patří místní část Přáslavice, která je od obce vzdálená 2 km (Zajíc, 2007). V obou obcích žilo k 1. 1. 2016 158 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.14.1 Katastrální území Samšín

Výměra: 4,21 km²

Počet nalezených objektů: 3

V tomto katastrálním území byly nalezeny dva kříže a kaple. První kříž stojí u autobusové zastávky na okraji obce. Horní kovová část kříže je zasazena do bílé natřeného podstavce. Obě části jsou velmi dobře udržované. O několik metrů dále stojí u stejné silnice druhý nalezený kříž. Stejně jako u prvního kříže je kovová část zasazena do kamenného podstavce. Kříž je v dobrém stavu, potřeboval by ale očistit a znovu natřít. Posledním nalezeným objektem je návesní kaple v obci Samšín. Kaple byla postavena v roce 1900. Její tvar připomíná malý kostelík.

5.14.2 Katastrální území Přáslavice

Výměra: 2,95 km²

Počet nalezených objektů: 3

Všechny tři objekty, nalezené na ploše katastrálního území Přáslavice, jsou ve výborném stavu. Prvním z nich je kovový kříž s kamenným podstavcem, nalezený naproti areálu místního zemědělského družstva. Zbýlé dva objekty tvoří opravená návesní kaple spolu s vedle stojícím kamenným křížem. Nápis na kříži informuje o tom, že byl věnován obcí Přáslavice v roce 1910.

5.15 Obec Těchobuz

Obec Těchobuz najdeme v západní části mikroregionu Stražiště. Hranice obce tvoří hranici mezi Jihočeským krajem a Krajem Vysočina. Původní tvrz s osadou byla založena Těchobudem, po kterém se obec jmenuje. První písemnou zmínku o obci

datujeme do roku 1352, kdy obci vlastnil Kuneš z Těchobuze (Kadlec a kol., 2009). Dne 1. 1. 2016 žilo v Těchobuzi 111 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.15.1 Katastrální území Těchobuz

Výměra:	7,22 km ²
Počet nalezených objektů:	4

Mezi obcí Těchobuz a nedalekou samotou s č. p. 23 stojí kovový kříž s typickým kamenným podstavcem. Přestože je kříž v dobrém stavu, je na první pohled patrné, že jeho okolí není udržováno. Další kovový kříž stojí u křižovatky na kraji obce, nedaleko obecního špýcharu. Kříž má nový nátěr a je spolu s jeho okolím výborně udržován. Na tabuli, která je součástí kříže, je napsán letopočet 1779. Třetím nalezeným objektem je rovněž kovový kříž, který se nachází na návsi obce Těchobuz. Horní část je upevněna do neobvykle velkého kamenného podstavce, který dodává kříži důležitost. Na konci obce u hřbitova stojí poslední objekt. Je jím kaple kruhového půdorysu, postavená v roce 1826. Spolu s přilehlou márnicí tvoří soubor, který je památkově chráněn.

5.16 Obec Útěchovice pod Stražištěm

Obec Útěchovice pod Stražištěm, místními často nespisovně nazývaná „Outěchovice“, leží při silnici spojující obec Velká Chyška s obcí Vyklantice. První písemná zmínka o obci pochází z urbáře Strahovského kláštera z roku 1410. Právě Strahovskému klášteru bylo velkochyšské panství, do kterého patřily i Útěchovice pod Stražištěm, věnováno českým králem Vladislavem I. Obec bývá často zaměňována s obcemi Útěchovice a Útěchovičky, které rovněž spadají do okresu Pelhřimov (Útěchovice, pod Stražištěm, 2017). V Útěchovicích pod Stražištěm žilo ke dni 1. 1. 2016 celkem 109 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.16.1 Katastrální území Útěchovice pod Stražištěm

Výměra:	4,17 km ²
Počet nalezených objektů:	4

Ve skupině stromů u silnice, spojující Útěchovice pod Stražištěm s obcí Velká Chyška, stojí první nalezený kříž. Nedaleko něj, v lokalitě „U Rozštěpu“, se na okraji

lesa nachází druhý kříž, který je vytvořen ze světlého kamene. Poté se přesuneme přímo do obce, k domu s č. p. 44. Tam se mezi dvěma stromy ukrývá vysoký kamenný kříž s malým podstavcem. Ve spodní části obce pak stojí opravená barokní kaple, s neobvykle velkým, proskleným vstupem.

5.17 Obec Velká Chyška

Obec Velká Chyška leží 6 km severně od Pacova. První písemné zmínky pochází již z roku 1143, kdy byla obec poprvé v majetku Strahovského kláštera. Poblíž Velké Chyšky najdeme vrch Stražiště a Černý rybník, který slouží k rekreaci (Kraj Vysočina, 2015). K 1. 1. 2016 žilo ve Velké Chyšce 277 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.17.1 Katastrální území Velká Chyška

Výměra: 8,14 km²

Počet nalezených objektů: 12

V okolí obce Velká Chyška, nalezneme mnoho křížů, pocházejících z přelomu devatenáctého století. Prvním z nich je kříž u fotbalového hřiště, jehož nápis nám odkrývá důvod jeho polohy. Doslovně se zde píše: „*Stával jsem u starého kostela. 1897 jsem byl přenesen abych ukazoval tvým předkům cestu do nového chrámu Páně.*“ Nedaleko odsud je druhý kříž, připomínající úmrtí Františka Čecha v roce 1939. Další starý, na první pohled obyčejný, kříž se nachází v lokalitě „Hutě“. Na jeho těžko čitelné tabuli lze rozeznat rok 1896. Naproti místnímu družstvu stojí ještě starší kříž, který pochází z roku 1891.

Kromě křížů nalezneme v tomto území také jiné objekty. Prvním z nich je malá kaplička, zasazená do oplocení domu s č. p. 30. Kromě nápisu „*Svatá Maria - oroduj za nás*“ je na kapličce uveden i rok jejího vzniku – 1795. Druhým objektem jsou boží muka zasvěcená sv. Leonardu. Ty nalezneme vedle hasičské zbrojnice. Boží muka byla vybudována v roce 1758 na památku šesti občanů z Velké Chyšky, kteří byli kvůli své víře v době husitských válek zabiti.

5.18 Obec Věžná

Obec Věžná je tvořena dvěma místními částmi, a to obcí Věžná a obcí Brná. První písemná zmínka, pocházející z roku 1358, se zmiňuje o původním kostelu. Ten byl roku 1733 přestavěn a zasvěcen sv. Jiří. Kostel spolu s farou tvoří dominantu obce Věžná (Martinec, 2017). K 1. 1. 2016 žilo v obou obcích 120 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.18.1 Katastrální území Brná

Výměra: 2,76 km²

Počet nalezených objektů: 6

Před budovou bývalého mlýna se nachází kovový kříž, v jehož podstavci jsou ze všech čtyř stran umístěny tabule s dobovými nápisy. Na přední tabuli nalezneme nápis: „*Postawen kectj a k sláwě Božy. Od Frant. Wesely na kladem geho. 1842.*“ Kříž vyžaduje rekonstrukci, a to především z důvodu vypadávajících tabulí, které mohou být ztraceny nebo nenávratně poničeny.

Mezi nalezené objekty je počítán i polorozpadlý kamenný podstavec, nalezený za domem č. p. 7. Podle místních obyvatel stával spolu s křížem na západní straně vsi u cesty, která byla v druhé polovině dvacátého století zničena. Na návsi obce také stojí návesní kaple s křížkem. Oba objekty byly v nedávné době zrekonstruovány. Kaple byla v květnu roku 2016 znovu vysvěcena.

5.18.2 Katastrální území Věžná

Výměra: 2,64 km²

Počet nalezených objektů: 6

V tomto území se nachází dochovaná trojice objektů, doprovázející polní cestu vedoucí vedle Vintířovského potoka, západně od obce. První v řadě je zdobený železný kříž, nacházející se ve stráni nad cestou. Druhým objektem je malá bílá kaplička, stojící u vzrostlé břízy. Poslední z trojice objektů se nachází nedaleko od kapličky, v místě mezi několika rostoucími břízami. Jedná se neudržovaný a zarostlý kovový kříž, na jehož podstavci nalezneme nápis: „*Postaven ke cti a chvále Boží od Františka Veselého s příspěvkem knížete pána ze Švarcenberku a společné osady.*“

Zbylé nalezené objekty tvoří tři kříže. Jeden nalezneme nad obcí u místního letiště, druhý pak v zatáčce na severu obce. Třetí kříž, obnovený v roce 2012, stojí u zdi před kostelem.

5.19 Obec Vyklantice

Obec Vyklantice leží asi 10 km severovýchodně od Pacova. Administrativně ji tvoří šest místních částí, kterými jsou obce Staré Vyklantice, Nové Vyklantice, Starý Smrdov, Nový Smrdov, Kateřinky a Petrovsko. První písemnou zmínku o této obci nalézáme z roku 1410 (Vyklantice, 2014). Ve všech místních částech žilo k 1. 1. 2016 celkem 151 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.19.1 Katastrální území Vyklantice

Výměra: 6,81 km²

Počet nalezených objektů: 7

Na území obce Vyklantice byly nalezeny tři kovové kříže. První z nich stojí za vyklantickým kostelem. Druhý kříž, který nalezneme na návsi obce má nezvykle velký, bíle natřený podstavec. Poslední z křížů stojí u silnice do obce Petrovsko.

Do katastrálního území Vyklantice řadíme také obec Kateřinky a obec Starý Smrdov. V obci Kateřinky stojí pouze jeden jediný objekt. Je jím kovový kříž, stojící před plotem domu s č. p. 12. Kříž má kamenný podstavec, na kterém je motiv srdce svázaného řetězem. Při cestě z Kateřinek do obce Starý Smrdov stojí na okraji pole, obklopen několika stromy, kamenný kříž. Na kříži nalezneme kromě motivu dvou dlaní také vyrytý letopočet 1863. V samotné obci Starý Smrdov se nachází kromě nově zrekonstruované návsní kaple také jeden kovový kříž. Kříž stojí u polní cesty pod domem s č. p. 13.

5.20 Obec Vysoká Lhota

Obec Vysoká Lhota leží asi 7 km jižně od Pacova. Rok založení obce se odhaduje na přelom čtrnáctého a patnáctého století. První písemnou zmínku datujeme do roku 1430. Zajímavostí je, že obec je dle počtu obyvatel nejmenší obcí v České republice (Vysoká Lhota, 2017). K 1. 1. 2016 zde žilo pouze 15 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.20.1 Katastrální území Vysoká Lhota

Výměra: 3,10 km²

Počet nalezených objektů: 3

Uprostřed typické kruhové návsi obce Vysoká Lhota nalezneme první objekt. Je jím návesní kaple s malou zvoničkou. Před vstupem do kaple stojí mezi stromy kovový kříž, zasazený v kamenném podstavci. Mezi nalezené objekty je zařazen i podstavec, který zbyl po bývalém kříži. Podstavec se nachází v křoví, na křižovatce cesty vedoucí k lokalitě „*Peklůvko*“.

5.21 Obec Zhořec

Obec Zhořec se nachází asi 3 km západním směrem od Pacova. Historie obce je zaznamenána od 14. století, konkrétně od roku 1316. Z tohoto roku pochází první písemná zmínka o obci. Tu najdeme ve strojopisu Dějiny města Pacova, kde se píše o vraždě pána Lidmana ze Zhořce, zabitého Ondřejem z Pacova. Nejobydlenější byla obec v roce 1870, kdy zde žilo 307 obyvatel (Zhořec, 2006). Na začátku roku 2016 v obci trvale bydlelo už pouze 114 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.21.1 Katastrální území Zhořec u Pacova

Výměra: 5,83 km²

Počet nalezených objektů: 9

První zmínku je nutné věnovat objektu, který se nachází u rozcestí, pod místním zemědělským družstvem. Jedná se o zachovalý podstavec a střední kus kamenného kříže. Spolu s železnou konstrukcí tyto obě části zarůstají v křoví. Z důvodu toho, že jsou obě části velmi zachovalé, by bylo vhodné tento kříž opravit. Kromě zmíněného objektu se v katastrálním území vyskytuje ještě pět křížů. Nejzachovalejší z nich najdeme u závory u bývalého Staňkova mlýna.

Vedle křížů se ve Zhořci vyskytuje návesní kaple, postavená a vysvěcená v roce 1925. U silnice na Pacov stojí také dvě malé kapličky. První z nich sousedí s oplocením zemědělského družstva. I přesto, že je kaplička zachovalá, potřebuje zrekonstruovat. Vzhledově stejnou, ale nově zrekonstruovanou, kapličku nalezneme o několik desítek metrů dále.

5.22 Obec Zlátenka

Obec Zlátenka se nachází 8 km jihovýchodně od Pacova. Její současný název pochází z původního názvu Zlatná Lhota. Tak byla obec pojmenována díky nedalekým nalezištím zlata. První písemná zmínka pochází z roku 1362 (Zlátenka, 2017). Na počátku roku 2016 žilo ve Zlátence 47 obyvatel (Český statistický úřad, 2016).

5.22.1 Katastrální území Zlátenka

Výměra: 2,38 km²

Počet nalezených objektů: 3

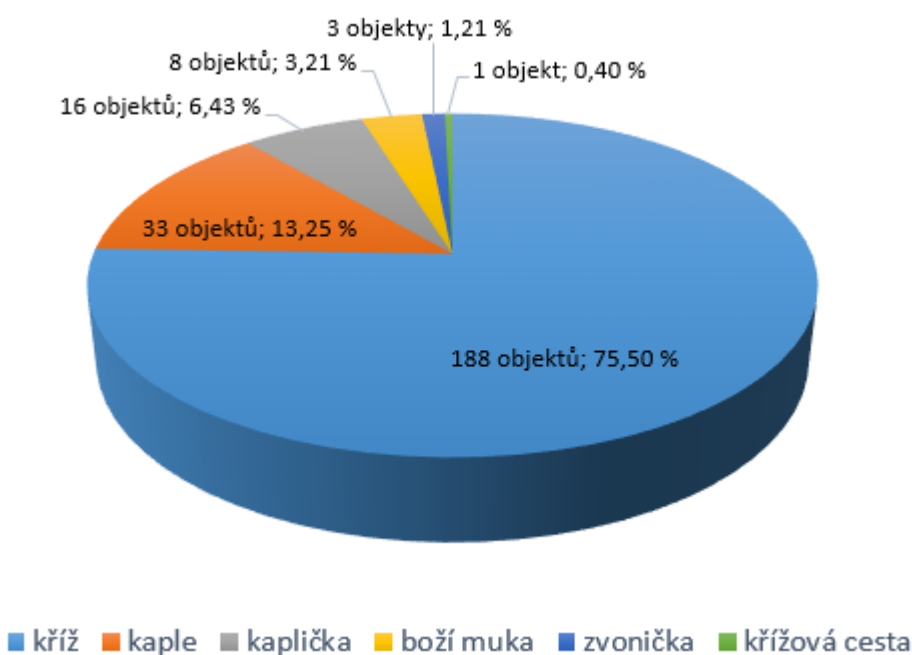
Na jižním okraji obce se nachází obratiště, v jehož horní části stojí typický kovový kříž s kamenným podstavcem. Kříž byl dle nápisu obnoven v roce 2011. Kromě kříže se v obci Zlátenka nachází také návesní kaple, vystavěná v roce 1822. Kaple má typický čtvercový půdorys s kovovou věžičkou. Před oplocením, které chrání kapli, nalezneme další objekt. Jsou jím žulová sloupková boží muka z roku 1766. Tato boží muka jsou památkově chráněná.

5.23 Celkové výsledky

Území mikroregionu Stražiště tvoří celkem dvacet dva obcí, které se rozkládají na třiceti pěti katastrálních územích. Na těchto katastrálních územích, jejichž celková výměra činí 188,79 km², bylo nalezeno celkem 249 objektů drobné lidové architektury.

5.23.1 Rozdělení objektů podle druhu

Graf č. 2: Rozdělení objektů podle druhu.

Zdroj: vlastní zpracování.

Více než tři čtvrtiny nalezených objektů tvoří kříže. Kříže byly nejčastěji nalezeny u návěsních kaplí, na okrajích pozemků, u starých cest nebo třeba u solitérních stromů uprostřed polí. V několika případech byly kříže hledány v hustě zarostlém porostu.

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří kaple. Ty najdeme povětšinou na návších vesnic, kde nahrazují kostel. Výjimku tvoří kaple sv. Jana Křtitele na Stražišti, kaple sv. Anny v Pacově a kaple sv. Jana Nepomuckého v Těchobuzi. Kaple na Stražišti a v Pacově najdeme na neobvyklých místech díky údajně léčivým pramenům, na jejichž místě byly vystavěny. Kaple v Těchobuzi se nachází u tehdy nového hřbitova na severním okraji obce.

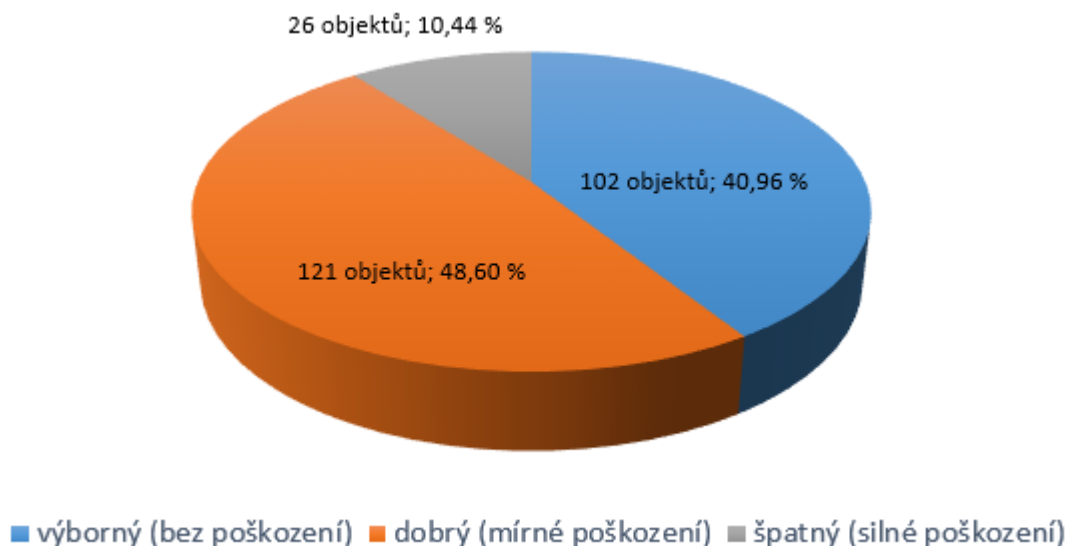
Menších kapliček bylo na zkoumaném území nalezeno celkem šestnáct. Umístění těchto objektů není možné jednoznačně generalizovat. K několika málo kapličkám se sice vážou místní příběhy, které objasňují jejich polohu, ale u zbytku nejsou důvody k místu výstavby známy. Některé kapličky nalezneme u stávajících nebo starých cest a rozcestí, jiné zase uprostřed nenavštěvovaných míst v krajině.

Zbylé nalezené objekty tvoří osm božích muk, tři zvoničky a jedna křížová cesta. Kromě božích muk, které stojí u kaple v obci Zlátenka, nalezneme všechny v extravilánu kolem obcí, kde tvoří dominantu zdejší krajiny. Zvoničky byly nalezeny ve třech velmi malých obcích, ve kterých připomínají staré způsoby oznamování různých událostí. Posledním z nalezených objektů je křížová cesta v Lukavci.

Rozdělením objektů podle jejich druhu se zabývala také Vávrová (2014), která ve své práci zkoumala drobnou sakrální architekturu v mikroregionu Radnicko. Stejně jako v mikroregionu Stražiště, tak i zde tvořily nejpočetnější skupinu objektů kříže (62 %). Druhou nejpočetnější skupinou byly rovněž kaple (31 %). Zbýlých 7 % tvořila nalezená boží muka, zvonice a ostatní objekty.

5.23.2 Rozdělení objektů podle stavu

Graf č. 3: Rozdělení objektů podle stavu.

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výborném stavu bylo nalezeno celkem 41 % objektů. Tyto objekty tvoří nejen nově opravené návesní kapličky a u nich stojící kříže, ale i kříže, které místní obyvatelé pravidelně navštěvují a opravují. Opravené jsou i některé kapličky, které se

nacházejí v okolí obcí. Mezi objekty ve výborném stavu byly zařazeny i nově vzniklé a obnovené objekty.

Nejpočetnější skupinu tvoří objekty v dobrém stavu. Patří sem všechny druhy objektů, bez ohledu na jejich stáří nebo použitý materiál. Objekty v této skupině vyžadují vždy pouze dílčí zásahy, jako nový nátěr, očištění nebo opravu podezdívky či podstavce objektu.

Ve špatném stavu se nachází 10 % objektů. Kromě jedné kapličky a božích muk se jedná o kříže, nebo jejich zbylé fragmenty. Většinu těchto objektů nalezneme v houštinách nebo zarostlých místech kolem starých stromů, kde unikají pozornosti obyvatel. Do této skupiny jsou řazeny i necelé objekty, především samostatně nalezené podstavce a železné opěry.

5.23.3 Stav objektů vzhledem k religiozitě obyvatel

Následující tabulka zkoumá vztah stavu objektů k míře religiozity obyvatel. Míru religiozity spočítáme tak, že vydělíme počet věřících osob celkovým počtem obyvatel. Výsledek vynásobením číslem 100 převedeme na procenta.

Průměrná religiozita obyvatel v mikroregionu Stražiště je 29,14 %. Autoři Havlíček a Hupková (2003) ve svém výzkumu, věnovaném sakrálním objektům v krajině, uvádějí podobné hodnoty míry religiozity obyvatel v mikroregionech Tábor (25,95 %), Pyšely (28,15 %) a Sušice (36,92 %).

Největší podíl nábožensky věřících obyvatel je v obcích Vysoká Lhota (47,06 %), Lesná (41,10 %) a Bratřice (37,16 %). V těchto obcích najdeme také pouze jeden objekt, který je ve špatném stavu. Nejmenší podíl věřících je v obcích Těchobuz (14,84 %), Pošná (18,86 %) a Eš (20 %). Ani zde nenalezneme mnoho objektů ve špatném stavu. Pokud se podíváme také na zbývající zjištěné hodnoty, nemůžeme jednoznačně říci, že existuje závislost mezi mírou religiozity a stavem nalezených objektů.

Tabulka č. 2: Stav objektů a míra religiozity.

Název obce	Celkový počet objektů	Stav objektů			Míra religiozity (%)
		výborný	dobry	špatný	
Bratřice	10	3	6	1	37,16
Cetoraz	12	4	6	2	24,10
Čáslavsko	13	7	4	2	36,45
Dobrá Voda u Pacova	9	3	2	4	36,25
Důl	7	4	2	1	30,00
Eš	7	6	1	0	20,00
Kámen	11	5	4	2	30,86
Lesná	8	2	5	1	41,10
Lukavec	24	12	12	0	35,45
Mezilesí	10	5	5	0	27,56
Pacov	43	17	24	2	25,02
Pošná	21	10	7	4	18,86
Salačova Lhota	14	3	9	2	29,55
Samšín	6	4	2	0	26,92
Těchobuz	4	2	2	0	14,84
Útěchovice pod Stražištěm	4	2	2	0	20,37
Velká Chyška	12	1	10	1	29,47
Věžná	12	4	6	2	35,00
Vyklantice	7	2	5	0	26,99
Vysoká Lhota	3	1	1	1	47,06
Zhořec	9	3	5	1	24,17
Zlátěnka	3	2	1	0	23,91

Zdroj: vlastní zpracování

5.23.4 Počet objektů na jednotku plochy

V následující tabulce je zkoumána závislost mezi rozlohou obce a počtem nalezených objektů. Bylo vypočítáno, že průměrný počet objektů na jeden kilometr čtvereční je roven hodnotě 1,45. Tato hodnota je překročena u celkem devíti obcí. Nejvyšší hodnotu nalezneme u obce Důl (3,02 objektu na km²), poté u obce Salačova Lhota (2,34 objektu na km²) a obce Věžná (2,22 objektu na km²). Naopak nejméně objektů na km² nalezneme v obcích Těchobuz (0,55 objektu na km²), Samšín (0,84 objektu na km²) a Útěchovice pod Stražištěm (0,96 objektu na km²).

Tabulka č. 3: Počet objektů na jednotku plochy.

Název obce	Rozloha obce (km ²)	Celkový počet objektů	Počet objektů na km ²
Bratřice	10,34	10	0,97
Cetoraz	12,04	12	1,00
Čáslavsko	9,56	13	1,36
Dobrá Voda u Pacova	4,15	9	2,17
Důl	2,32	7	3,02
Eš	4,07	7	1,72
Kámen	8,07	11	1,36
Lesná	4,42	8	1,81
Lukavec	21,48	24	1,12
Mezilesí	6,98	10	1,43
Pacov	35,86	43	1,20
Pošná	13,31	21	1,58
Salačova Lhota	5,98	14	2,34
Samšín	7,16	6	0,84
Těchobuz	7,22	4	0,55
Útěchovice pod Stražištěm	4,17	4	0,96
Velká Chyška	8,14	12	1,47
Věžná	5,4	12	2,22
Vyklantice	6,81	7	1,03
Vysoká Lhota	3,1	3	0,97
Zhořec	5,83	9	1,54
Zlátěnka	2,38	3	1,26

Zdroj: vlastní zpracování

5.24 Současná péče o drobné objekty

V současné době se opět klade velký důraz na rekonstrukci nebo obnovu drobných staveb v krajině. V období tvorby této diplomové práce je na opravu drobných staveb vypsáno několik dotačních titulů, mezi které patří například dotační program ministerstva kultury „Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“ nebo dotační program ministerstva zemědělství „Údržba a obnova kulturních a venkovských prvků“.

Již během autorova mapování drobné lidové architektury došlo k opravám několika objektů. Rozdíly vybraných objektů před a po rekonstrukci můžeme vidět na obrázcích č. 7 a č. 8.

Obrázek č. 7: Kaplička v Nové Vsi

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 8: Návesní kaple v Roučkovicích

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat objekty drobné lidové architektury v mikroregionu Stražiště a ze získaných dat poté vytvořit přehledný katalog. Mikroregion Stražiště nalezneme na západním okraji Kraje Vysočina, kde tvoří jeho hranici. V současné době tento mikroregion sdružuje dvacet dva obcí, s celkovou rozlohou kolem 190 km². Na tomto území bylo nalezeno celkem 249 objektů drobné lidové architektury.

Při terénním průzkumu byly získány fotografie objektů a potřebné atributy, ze kterých byl následně vytvořen katalog. Ten je dle katastrálních území rozdělen do třiceti pěti kapitol. Každá kapitola obsahuje evidenční listy objektů, které se v daném katastrálním území vyskytují. Evidenční list vždy obsahuje základní geografické údaje o objektu, jako okres, katastrální území, místní lokalitu, číslo parcely, souřadnice v systému WGS-84 a S-JTSK. Dále je vždy uveden druh objektu, použitý materiál, stav objektu, nápis, informace o právní ochraně a identifikační údaje vlastníka. Poté je na evidenční list vložena fotografie objektu, pod kterou najdeme údaje o autorovi zápisu a datu pořízení fotografie.

Informace, které jsou v katalogu uvedeny, nemusí být vždy aktuální, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem jsou pozemkové úpravy, které postupně probíhají ve všech katastrálních územích. Výsledkem pozemkových úprav je mimo jiné také obnovený katastrální operát, který bude obsahovat jiná parcelní čísla než ta, která jsou v době tvorby katalogu v katastrálním operátu zapsána. Druhým důvodem jsou dotační programy, díky kterým jsou mnohé stavby opravovány. Bez přístupu k potřebným informacím nelze v soupisu zajistit aktuální fotografie opravených staveb, a to především z důvodu neinformovanosti o opravách.

Přesto je v současné době žádoucí, aby byla drobná lidová architektura mapována a sepsána. Hájek a Bukačová (2006) potvrzují, že soupis památek je potřebný, a to především z důvodu toho, aby se vědělo, co je ohroženo, a tudíž nutno památkově chránit. Dále ale autoři dodávají, že soupis drobných objektů je pouze prvním krokem k tomu, aby došlo k diskuzi, proč a jak tyto památky chránit.

Z výstupů terénního průzkumu byly vytvořeny také výsledky této práce. Kromě výčtu a popisu jednotlivých objektů byly vytvořeny souhrnné statistiky.

Ukázalo se, že 76 % nalezených objektů tvořili kříže, 13 % kaple a 7 % kapličky. Zbývá 4 % byla tvořena osmi nalezenými božími muky, třemi zvoničkami a jednou křížovou cestou. Kromě typů objektů byl sledován také stav, ve kterém se nacházejí. Nejpočetnější skupinu tvoří objekty v dobrém stavu, kterých je 49 %. Dále následují objekty ve výborném stavu, kterých bylo celkem nalezeno sto dva a tvoří tak 41 % nalezených objektů. Poslední kategorií jsou objekty ve špatném stavu. Tyto objekty tvoří zbývajících 10 %.

Dále byla v práci zkoumána závislost mezi stavem objektů a mírou religiozity obyvatel. Největší podíl nábožensky věřících obyvatel byl zjištěn v obci Vysoká Lhota (47,06 %), nejnižší pak v obci Těchobuz (14,84 %). I přes velké rozdíly nelze jednoznačně říci, že mezi stavem objektů a mírou religiozity existuje závislost. Dále nebyla závislost nalezena ani mezi počtem objektů a rozlohou obcí.

Jelikož žádný ucelený soupis objektů drobné lidové architektury na řešeném území neexistuje, byla práce vytvořena s vidinou jejího uplatnění v praxi. O výsledky práce požádal starosta města Pacov a předseda Spolku obcí mikroregionu Stražiště, pan Ing. Lukáš Vlček. Dále budou výsledky poskytnuty koordinátorovi spolku Via rustica z.s. panu Bc. Jiřímu Hodinkovi. Kopie této práce bude také poskytnuta Městské knihovně v Pacově, která si o ni rovněž zažádala.

Seznam použité literatury

1. APPLETON, Jay. *The Experience of Landscape*. 1.vyd. Midsomer Bortin: Bookcraft (Bath) Ltd, 1996. 282 s. ISBN 0-471-96233-3.
2. AUSOBSKÝ, Antonín. *Základy tvarosloví české lidové architektury*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1954. 86 s.
3. BLAŽÍČEK, Oldřich J. a Jiří KROPÁČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1991. 246 s. ISBN 80-207-0246-6.
4. BUKAČOVÁ, Irena. *Krajina a drobné památky*. In: ŠTOGROVÁ-DOLEŽALOVÁ, Jarmila (ed.). *Kaplička na návsi, křížek v polích*. 1. vyd. Česká Lípa: Drobné památky severních Čech o. s., 2006. 143 s. ISBN 80-239-7306-1.
5. BUKAČOVÁ, Irena a Jiří FÁK. *Paměť krajiny II, Soupis drobných památek Kralovicka a Žihelska*. 1. vyd. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 2007. 179 s. ISBN 978-80-903165-8-4.
6. ČERNÝ, Jiří. *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradsko: Českobudějovicko, Hlubocko, Lišovsko, Novohradsko, Trhosvinensko, Vltavotýnsko*. 1. vyd. České Budějovice: Veduta, 2004. 199 s. ISBN 80-86829-03-0.
7. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Krajská reprezentace Jihlava. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001 okres Pelhřimov*. 1. vyd. Jihlava: Český statistický úřad, 2003. 164 s. ISBN 80-250-0425-2.
8. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Okresní oddělení v Pelhřimově. *Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 1991, okres Pelhřimov*. 1.vyd. Pelhřimov: Okresní oddělení ČSÚ v Pelhřimově, 1991. 54 s.
9. DEDEROVÁ, Soňa. *Dobrá zpráva pro Šumavu*. In: JIŘIČKA, Josef a Jan PODLEŠÁK (ed.). *Zapomenuté dědictví: oprava drobných kamenných památek na Šumavě = Vergessenes Erbe: Renovierung der kleinen Steindenkmäler in Böhmerwald*. 1. vyd. Vimperk: Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, 2004. 158 s. ISBN 80-239-3684-0.
10. DUDÁK, Vladislav, NEŠKUDLA, Bořek a Rudolf POŠVA. *Encyklopedie světové architektury: od menhiru k dekonstruktivismu*. 1. vyd. Praha: Baset, 2000. s. 535-1029. ISBN 80-86223-06-X.
11. FIBICH, Ondřej. *Jakub Bursa a jihočeská venkovská architektura*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 303 s. ISBN 978-80-85033-52-6.

12. FROLEC, Václav a Josef VAŘEKA. *Lidová architektura: encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1983. 359 s.
13. GÁBA, Zdeněk, HANZL, Zdeněk, PROCHÁZKA, Lubomír, SEDLICKÁ, Kateřina, SLOUKA, Jiří a Jiří TRAXLER. *Kámen v rukodělné výrobě českého venkova*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 262 s. ISBN 80-7106-536-6.
14. HAVLÍČEK, Tomáš a Martina HUPKOVÁ. *Sacred Structures in the Landscape: The Case of Rural Czechia*. In: *Scottish Geographical Journal*. United Kingdom: Routledge, 2013. s. 1-22. ISSN 1470-2541.
15. HÁJEK, Pavel. *Zděná boží muka v jižních Čechách*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2009. 243 s. ISBN 978-80-85033-16-8.
16. HÁJEK, Tomáš a Irena BUKAČOVÁ. *Příběh drobných památek: (od nezájmu až k fascinaci)*. 2. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2006. 140 s. ISBN 80-900903-9-7.
17. HÁJEK, Václav. *Lidová stavení: opravy a úpravy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. 169 s. ISBN 80-247-9054-8.
18. HLADKÝ, Jiří. *Kapličky, boží muka, výklenkové kapličky a zvoničky na Milevsku a Písecku*. 1. vyd. Milevsko: Město Milevsko, 2007. 140 s.
19. HORPENIAK, Vladimír. *Drobné sakrální památky v krajině – kříže a boží muka*. In: JIŘIČKA, Josef a Jan PODLEŠÁK (ed.). *Zapomenuté dědictví: oprava drobných kamenných památek na Šumavě = Vergessenes Erbe: Renovierung der kleinen Steindenkmäler in Böhmerwald*. 1. vyd. Vimperk: Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, 2004. 158 s. ISBN 80-239-3684-0.
20. CHODURA, Radko. *Malý slovník pojmů sakrální architektury*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1999. 60 s. ISBN 80-7040-312-8.
21. JANÁČ, Marek, TUMLÍŘ, Pavel a Milan HARVALÍK. *Divnopis: proč se to tak jmenuje?* 1. vyd. Praha: Radioservis a.s., 2006. 214 s. ISBN 80-86212-47-5.
22. KADLEC, Ludvík, HÁJEK, Pavel, SIMOTA, Vlastimil, HRNČÍŘ, Jiří, HOVORKA, Luděk, PALOUŠ, Radim a Alois SASSMAN. *Těchobuz v průběhu staletí*. 1. vyd. Těchobuz: Obec Těchobuz, 2009. 168 s. ISBN 978-80-254-5945-4.
23. KADLEC, Ludvík, MARTÍNEK, Zdeněk, HRNČÍŘ, Jiří, BUŘIČOVÁ, Ludmila a František KOSTROUN. *Salačova Lhota – 600 let ze života obce*. 1. vyd. Salačova Lhota: Obec Salačova Lhota, 2006. 195 s. ISBN 80-239-7169-7.

24. KLVAČ, Pavel a Libor MUSIL. *O paměti křížů, Božích muk a kapliček*. In: *Veronica – Časopis pro ochranu přírody a krajiny*. Brno: Český svaz ochránců přírody, 2003, XVII, č. 5. s. 17-20. ISSN 1213-0699.
25. KOLDA, Vlastimil. *Holašovice – selské baroko*. 1. vyd. Jankov: Obecní úřad, 1999. 95 s. ISBN 80-238-4077-0.
26. KOUBEK, Pavel. *Krajem zapomenutých svědků*. 1. vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2007. 116 s. ISBN 978-80-86559-84-1.
27. KUČOVÁ, Věra a Pavel BUREŠ. *Principy péče o lidové stavby*. 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče, 1999. 119 s. ISBN 80-86234-07-X.
28. *Kraj Vysočina: města a obce kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost*. 3. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: Proxima Bohemia, 2015. 367 s. ISBN 978-80-905393-5-8.
29. KVĚT, Radan. *Duše krajiny: staré stezky v proměnách věků*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003. 195 s. ISBN 80-200-1012-2.
30. KYSELKA, Igor. *Význam drobných krajinných prvků, zkušenosti s jejich obnovou u nás i v zahraničí*. In: DEJMALOVÁ, Kateřina (ed.). *Tvář naší země: krajina domova*. 1. vyd. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2001. 229 s. ISBN 80-900903-8-9.
31. LANGER, Jiří a Josef VAŘEKA. *Naše lidové stavby*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1983. 348 s.
32. LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL. *Krajinný ráz*. 1. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003. 552 s. ISBN 80-86386-27-9.
33. MARTÍNEK, Zdeněk a František ZEMAN. *LUKAVEC v proměnách století*. 1. vyd. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 2002. 340 s. ISBN 80-86391-06-X.
34. MECCHI, Cristina. *Kleinbauten im öffentlichen Raum III: Sakrale Kleinbauten*. In: *Merkblätter des Bundesamtes für Bevölkerungsschutz, Kulturgüterschutz*. Bern: Bundesamt für Bevölkerungsschutz, 2007. 4 s.
35. MÍKA, Karel. *Jetřichovec – Od minulosti až po dnešek aneb krátká historie jedné obce*. 1. vyd. Jetřichovec: Karel Míka, 2011. 93 s. ISBN 978-80-260-2079-0.
36. NUSEK, Jindřich. *Ve znamení božích muk – česká krajina drobně sakrální*. In: *Krásy našeho domova*, 1. vyd. Praha: Ústřední výkonná rada ČSOP, 2002, číslo 4, s. 8-9. ISSN 1213-5488.

37. NUSEK, Jindřich a Jan SVOBODA. *Příběh kapliček – Drobné sakrální objekty na Podblanicku*. 1. vyd. Vlašim: Český svaz ochránců přírody, 2001. 130 s. ISBN 80-86327-16-7.
38. PALOUŠKOVÁ, Zdena. *Kamenná boží muka v jižních Čechách a přilehlé Moravě*. 1. vyd. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2009. 288 s. ISBN 978-80-85033-17-5.
39. PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách*. 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 327 s. ISBN 80-7277-148-5.
40. PEŠTA, Jan. *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2014. 174 s. ISBN 978-80-86516-78-3.
41. PEŠTA, Jan. *Rekonstrukce roubených staveb*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 304 s. ISBN 978-80-247-3239-8.
42. PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny I*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954. 821 s.
43. PROCHÁZKA, Zdeněk. *Kostely a hřbitovy v Sudetech – odmítnuté dědictví*. In: SPURNÝ, Matěj (ed.). *Proměny sudetské krajiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Českého lesa, 2006. 238 s. ISBN 80-86125-75-2.
44. PRÖTZEL, Stefan. *Wegkreuze und Wegmarkierungen im Umland von Deggendorf*. In: *Deggendorfer Geschichtsblätter*. Deggendorf: Geschichtsverein Deggendorf, 1986, Heft 6. s. 5-58.
45. RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2006. 759 s. ISBN 80-250-1310-3.
46. SÁDLO, Jiří, POKORNÝ, Petr, HÁJEK, Pavel, DRESLEROVÁ, Dagmar a Václav CÍLEK. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. 1. vyd. Praha: Malá Skála, 2005. 247 s. ISBN 80-86776-02-6.
47. SCHREIBEROVÁ, Věra. *525 let obce Bedřichov*. 1. vyd. Bedřichov: Město Pacov – obec Bedřichov, 2000. 32 s.
48. SCHULZ, Heinz-Dieter. *Bildstöcke, Heiligenhäuschen und Kreuze – Christliche Wegebilder in und um Werne*. Werne: Stadt Werne, 2003. 64 s.
49. SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. 2. vyd. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. 321 s. ISBN 80-903206-1-9.

50. STAŇKOVÁ, Jaroslava, SEDLÁKOVÁ, Radomíra, POŠVA, Rudolf a Svatopluk VODĚRA. *Architektura v proměnách tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Sobotáles, 2005. 303 s. ISBN 80-86817-10-5.
51. STEJSKALOVÁ, Eliška. *Pacov: od historie až k současnosti*. 1. vyd. Pacov: Městský úřad v Pacově, 1997. 141 s. ISBN 80-238-0266-6.
52. SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1972. 325 s.
53. SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura – svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1974. 447 s. ISBN 04-720-74.
54. ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. 1. vyd. Praha: Argo, 2003. 395 s. ISBN 80-7203-548-7.
55. ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. 1. vyd. Praha: Argo, 2003. 239 s. ISBN 80-7203-082-5.
56. ŠKABRADA, Jiří a Svatopluk VODĚRA. *Vesnické stavby a jejich úprava*. 1. vyd. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1975. 253 s.
57. ŠKRABAL, Josef. *Statistický lexikon obcí České republiky 2013: podle správního rozdělení k 1.1.2013 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2011*. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 2013. 856 s. ISBN 978-80-250-2394-5.
58. TILKE, Karl Heinz. *Bildstöcke und Andachtgrotten*. In: HESENER, Paul (ed.). *Heggen im Wandel der Zeiten*. Heggen: Schützenverein Heggen 1867, 1997. 680 s.
59. TURALIJA, Alka, VRSALJKO, Anđelko, JURIĆ, Gabrijela, KELAVA, Ivan, DRENJANČEVIĆ, Mato, STANISAVLJEVIĆ, Aleksandar a Vladimir JUKIĆ. *Small Sacral Objects as a Landscape Determination in Croatia*. In: *Bulletin of the University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine Cluj-Napoca Horticulture*. Cluj-Napoca: University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine of Cluj-Napoca, 2011, 68(1). s. 437-443. ISSN 1843-5254.
60. URFUS, Valentin, VÍT, Jaroslav, WIESER, Stanislav, KAREL, Tomáš a Zdeněk PROCHÁZKA. *Kamenné kříže Čech a Moravy*. 2. vyd. Praha: Argo, 2001. 475 s. ISBN 80-7203-370-0.
61. VALENČÍK, Michal. *Ohrožené památky: (kostely, kaple a kapličky v České republice)*. 1. vyd. Praha: Baset, 2006. 293 s. ISBN 80-7340-082-0.

62. VAŘEKA, Josef. *Typy a oblasti lidového domu v českých zemích*. In: *Český lid*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., 1979, Vol. 66, No. 3. s. 149-155. ISSN 0009-0794.
63. VAŘEKA, Pavel. *Archeologie středověkého domu*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. 437 s. ISBN 80-903412-1-7.
64. VÁVROVÁ, Dagmar. *Drobná sakrální architektura mikroregionu Radnicko*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. 89 s.
65. VLČEK, Lukáš, Vlastimil SIMOTA, Marie TUŠILOVÁ a Zdeněk KLIKA. *Pacov, město pro život*. 1. vyd. Pacov: Městské muzeum Antonína Sovy, 2014. 153 s.
66. VODĚRA, Stanislav a Jiří ŠKABRADA. *Jihočeská lidová architektura*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1986. 235 s.
67. VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. *Církev*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2014. 199 s. ISBN 978-80-7429-441-9.
68. WATKINS, Alfred. *The Old Straight Track: Its Mounds, Beacons, Moats, Sites and Mark Stones*. London: Head of Zeus Ltd, 2014. 272 s. ISBN 978-1781856611.
69. ZEEUW, Frits. *Reparaturen der Denkmalsteine und Kreuze im Nationalpark Šumava*. In: JIŘIČKA, Josef a Jan PODLEŠÁK (ed.). *Zapomenuté dědictví: oprava drobných kamenných památek na Šumavě = Vergessenes Erbe: Renovierung der kleinen Steindenkmäler in Böhmerwald*. 1. vyd. Vimperk: Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, 2004. 158 s. ISBN 80-239-3684-0.

Internetové zdroje

70. ČERŇANSKÝ, Martin. *Architektura severozápadních Čech*. In: Český rozhlas [online]. 2000–2017a [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lidovestavby/severozapadni_cechy
71. ČERŇANSKÝ, Martin. *Architektura střední Moravy*. In: Český rozhlas [online]. 2000–2017c [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lidovestavby/stredni_morava
72. ČERŇANSKÝ, Martin. *Architektura východních Čech*. In: Český rozhlas [online]. 2000–2017b [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/lidovestavby/vychodni_cechy

73. ČERŇANSKÝ, Martin. *Domy jižních Čech*. In: Lidová architektura [online]. 2013a [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/cr-regiony/jizni-cechy/domy.htm>
74. ČERŇANSKÝ, Martin. *Domy jižní Moravy*. In: Lidová architektura [online]. 2013b [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/cr-regiony/jizni-morava/domy.htm>
75. ČERŇANSKÝ, Martin. *Domy severní Moravy a Slezka*. In: Lidová architektura [online]. 2013c [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/cr-regiony/slezsko-severni-morava/domy.htm>
76. ČERŇANSKÝ, Martin. *Typy staveb na vesnici*. In: Lidová architektura [online]. 2013d [cit. 2017-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/stavby-typy/stavby-typy.htm>
77. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Malý lexikon obcí České republiky – 2016*. In: Český statistický úřad [online]. 2016 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2016>
78. JÍRA, Jindřich. *Historie*. In: Lesná [online]. 2007 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.lesna.cz/historie/d-1023/p1=1053>
79. KLIKA, Radek. *O naší obci*. In: Obec Pošná [online]. 2006 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.posna.cz/o-nasi-obci/d-1012/p1=1001>
80. LAPÁČEK, Radek. *Roučkovice – Historie*. In: Roučkovice City [online]. 2016 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: http://www.obec-rouckovice.wz.cz/index_soubory/historie.htm
81. *Lidová architektura v České republice*. In: Etnofolk.eu [online]. 2013 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.etnofolk.eu/cs/article/lidova-architektura-v-ceske-republice>
82. MARTINEC, Pavel. *Historie a současnost obce*. In: Obec Věžná [online]. 2017 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.vezna.cz/ihistorie.php>
83. *O Dobré Vodě u Pacova*. In: Obec Dobrá Voda u Pacova [online]. 2017 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.obeccetoraz.cz/z-historie-obce/d-53/p1=60>
84. *O obci*. In: Obec Vysoká Lhota [online]. 2017 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://vysokalhota.iprostor.cz/o-obci.htm>
85. *O obci*. In: Zlátenka [online]. 2017 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z: <http://www.zlatenka.cz/obec/historie-a-soucasnost/>

86. *Outěchovice*. In: Útěchovice pod Stražištěm [online]. 2017 [cit. 2017-03-07].
Dostupné z: <http://www.outechovice.cz/obec/o-obci/>
87. PAVLŮ, Miroslav J.V. *O obci*. In: Obec Mezilesí [online]. 2015 [cit. 2017-03-07].
Dostupné z: <http://www.obecmezilesi.cz/obec/o-obci>
88. *Současnost a historie*. In: Vyklantice [online]. 2014 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:
z: http://vyklantice.cz/?page_id=21
89. ZAJÍC, Zdeněk. *Historie obce*. In: Samšín [online]. 2007 [cit. 2017-03-07].
Dostupné z: <http://www.samsin.cz/historie-obce/d-1007/p1=1002>
90. *Z historie obce*. In: Cetoraz [online]. 2006 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:
<http://www.obeccetoraz.cz/z-historie-obce/d-53/p1=60>
91. *Z historie obce*. In: Obec Kámen [online]. 2017 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:
http://www.obeckamen.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=6
92. *Z historie obce*. In: Zhořec [online]. 2006 [cit. 2017-03-07]. Dostupné z:
<http://www.zhorec.cz/z-historie-obce/d-53/p1=60>

Legislativa

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.

Mapové podklady

Prohlížečí služba WMS – ZM 10. In: Geoportál ČÚZK. Dostupné z:
http://geoportál.cuzk.cz/WMS_ZM10_PUB/WMService.aspx

Prohlížečí služba WMS – ZM 50. In: Geoportál ČÚZK. Dostupné z:
http://geoportál.cuzk.cz/WMS_ZM50_PUB/WMService.aspx

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel a počtu domů v letech 1869–2011.....	38
Graf č. 2: Rozdělení objektů podle druhu.....	69
Graf č. 3: Rozdělení objektů podle stavu.....	70

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Typy kamenných božích muk.....	29
Obrázek č. 2: Typy zděných božích muk.....	30
Obrázek č. 3: Typy smírčích křížů.....	31
Obrázek č. 4: Poloha mikroregionu Stražiště.....	36
Obrázek č. 5: Prázdný evidenční list.....	45
Obrázek č. 6: Mapové značky.....	46
Obrázek č. 7: Kaplička v Nové Vsi.....	74
Obrázek č. 8: Návesní kaple v Roučkovících.....	75

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počet nábožensky věřících obyvatel v letech 1991, 2001 a 2011.....	39
Tabulka č. 2: Stav objektů a míra religiozity.....	72
Tabulka č. 3: Počet objektů na jednotku plochy.....	73

Seznam příloh

Příloha č. 1: Katalog drobné lidové architektury

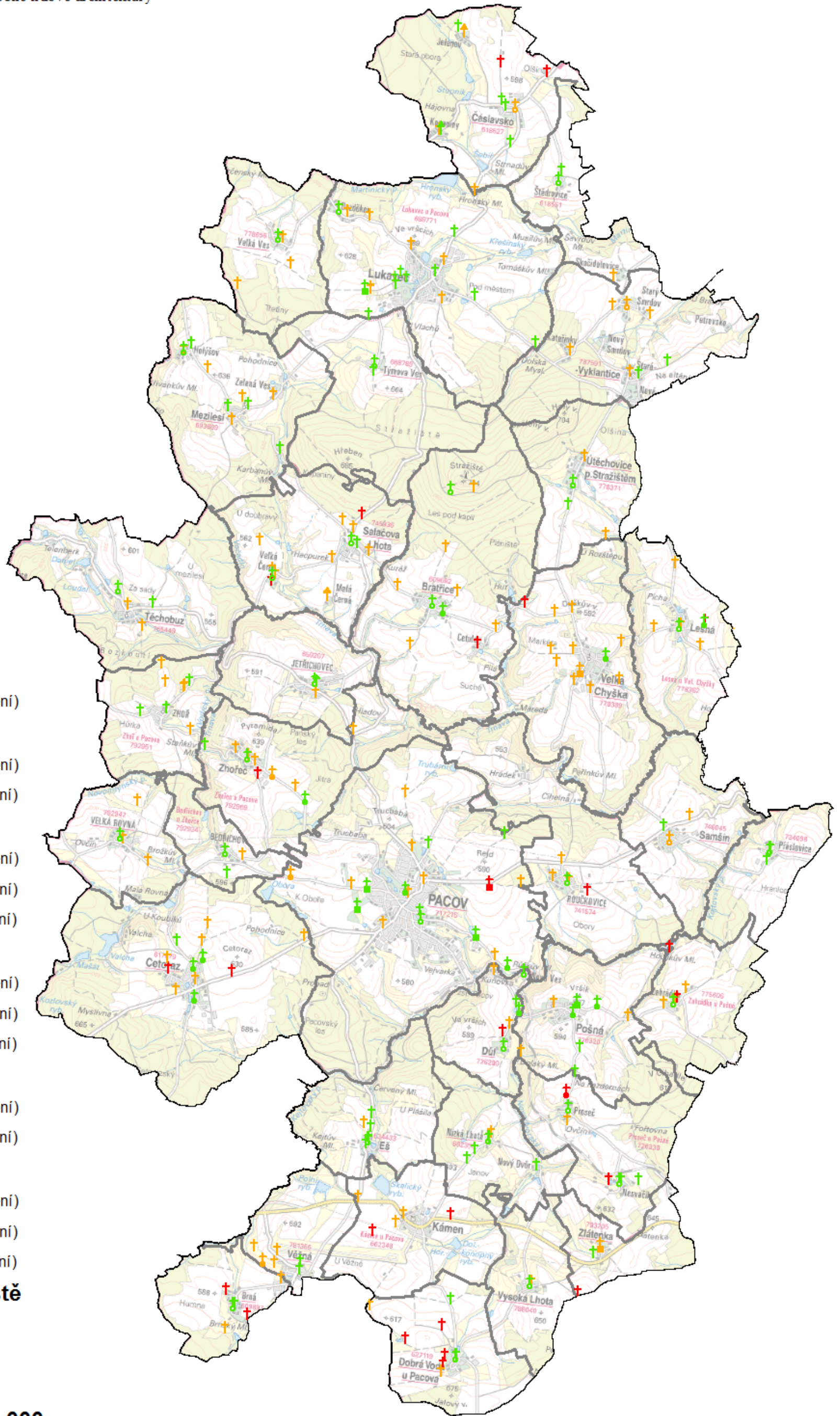
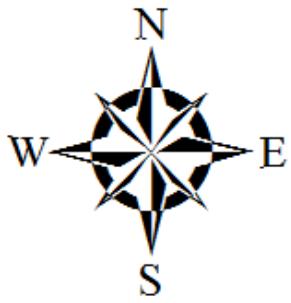
Příloha č. 2: Mapa umístění drobné lidové architektury

Přílohy

Příloha č. 1: Katalog drobné lidové architektury

**KATALOG DROBNÉ LIDOVÉ ARCHITEKTURY NALEZNETE NA
PŘILOŽENÉM CD**

Priloha č. 2: Mapa umístění drobné lidové architektury

Legenda

Křižová cesta

†† výborný (bez poškození)

Zvonička

↑ výborný (bez poškození)

↑ dobrý (mírné poškození)

Boží muka

† výborný (bez poškození)

† dobrý (mírné poškození)

† špatný (silné poškození)

Kaplička

† výborný (bez poškození)

† dobrý (mírné poškození)

† špatný (silné poškození)

Kaple

† výborný (bez poškození)

† dobrý (mírné poškození)

Kříž

† výborný (bez poškození)

† dobrý (mírné poškození)

† špatný (silné poškození)

Mikroregion Stražiště

▭ Mikroregion Stražiště

Hranice k. ú.

▭ Hranice k. ú.

Základní mapa 1:50 000

▭ Základní mapa 1:50 000

